

LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
BIBLIOTHEEK POSTBUS 29703
2502 LS DEN HAAG • TEL. 070-614101

Enkele notities over aspecten van het quotasysteem in de melkveehouderij

Landbouw-Economisch Instituut
Mededeling 408

Ir. D.W. de Hoop
Ing. T. de Haan
Ir. C.J.M. Wijnen

Med. No. 408

ENKELE NOTITIES OVER ASPECTEN VAN HET QUOTASYSTEEM IN DE MELKVEEHOUDERIJ

September 1989

Landbouw-Economisch Instituut

REFERAAT

ENKELE NOTITIES OVER ASPECTEN VAN HET QUOTASYSTEEM IN DE MELKVEE- HOUDERIJ

Hoop, D.W. de, T. de Haan, C.J.M. Wijnen

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1989

Mededeling 408

ISBN 90-5242-035-1

84 p., 46 tab., 5 fig.

Bundeling van notities over economische en regionale effecten van diverse vormen van quotaoverdracht of leasen van quota, over effecten van het handhaven of (geleidelijk) afschaffen van het quotasysteem. De bundel beperkt zich tot effecten voor de Nederlandse melkveehouderij. Hierbij komen de volgende aspecten aan de orde: de korte en langere, termijn ontwikkelingen van de bedrijfsresultaten en de kostprijs van de melk, de inkomensverdeling, vermogensontwikkeling, flexibiliteit van de bedrijven en de regionale ontwikkelingen. Er is ook een korte schets gegeven van effecten van overdracht en leasen van quota in Engeland en Wales.

Melkveehouderij/Superheffing/Quotaoverdracht/Leasen/Bedrijfsresultaten/Regionale ontwikkeling/Nederland.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Hoop, D.W. de

Enkele notities over aspecten van het quotasysteem in de melkveehouderij / D.W. de Hoop, T. de Haan, C.J.M. Wijnen.

- Den Haag : Landbouw-Economisch Instituut. - (Mededeling / Landbouw-Economisch Instituut, ISSN 0166-8129 ; 408)

ISBN 90-5242-035-1

SISO 633.9 UDC (338.3:637.11)(492) NUGI 835

Trefw.: melkveehouderij ; Nederland.

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	7
SAMENVATTING	9
1. ACHTERGROND EN OPZET VAN DE PUBLIKATIE	13
1.1 Inleiding	13
1.2 De ontwikkelingen in de melkveehouderij in de periode 1984-1988	13
1.3 Onderzoeksthema's in verband met beleidsvragen	15
1.4 Opbouw van de publikatie	17
2. QUOTUMOVERDRACHT, OVER- EN ONDERSCHRIJDING IN NEDERLAND	18
3. ONTWIKKELING VAN DE BEDRIJFSRESULTATEN ONDER HET CONTINGENTERINGSSYSTEEM	20
3.1 Bedrijfsresultaten op grotere en kleinere wei- debedrijven	20
3.2 Saldo-ontwikkeling per ha op bedrijven met melkkoeien	22
3.3 Conclusies	25
4. RENDEMENT VAN EXTRA QUOTA	26
4.1 Rendement voor verschillende bedrijfstypen	26
4.2 Saldo-ontwikkeling bij leasen van quota en/of alternatieve aanwending van de grond	27
4.3 Fiscale aspecten bij aankoop en leasen van quota	29
4.4 Conclusies	31
5. EFFECTEN VAN LEASEN VAN QUOTA OP DE JAARLIJKSE ON- DERSCHRIJDING VAN HET QUOTUM	32
5.1 Totale over- en onderschrijding in Nederland	32
5.2 Structurele onderschrijding	33
5.3 Conclusies	34
6. MOGELIJKE GEVOLGEN VAN HET VERHUREN VAN MELKQUOTA VOOR DE REGIONALE ONTWIKKELING VAN DE MELKVEEHOU- DERIJ	35
6.1 Onderzoeksvragen	35
6.2 De aanbieders van huurquotum	35
6.2.1 Inleiding	35
6.2.2 De categorie belangstellenden	36
6.2.3 Het prijsniveau voor de verhuurder	38
6.2.4 Het aanbod van huurquotum	40

INHOUD (1e vervolg)

Biz.

6.3	De vraag naar huurquotum	41
6.3.1	Inleiding	41
6.3.2	Het aantal mogelijke huurders	42
6.3.3	De omvang van de vraag naar huurquotum	43
6.4	Regionale vergelijking van vraag en aanbod	44
6.4.1	Inleiding	44
6.4.2	Regionale ontwikkeling van de melkvee- stapel sinds 1984	44
6.4.3	De vergelijking van vraag en aanbod	45
6.5	Conclusies en slotbeschouwing	48
6.5.1	Conclusies	48
6.5.2	Slotbeschouwing	49
7.	OVERDRACHT EN LEASEN VAN QUOTA IN ENGELAND EN WALES	51
7.1	Quotaoverdracht en over- en onderschrijding	51
7.2	Regionale verschillen bij overdracht en leasen van quota	52
7.3	Effectiviteit van leasen en prijzen van quota	55
7.4	Conclusies	56
8.	GESTAFFELDE AFROMING VAN MELKQUOTA BIJ AANKOOP	58
8.1	Onderzoek naar gestaffelde afroming	58
8.2	Methode om effecten te schatten	58
8.3	Verdeling van melkquota	59
8.4	Het type bedrijf dat in 1986/87 quota aankocht	59
8.5	Hoogte van de besparingen en belastingen op de bedrijven	60
8.6	Conclusies	62
9.	EFFECTEN OP BEDRIJFSRESULTATEN VAN HANDHAVING, PLOTSELINGE OF GELEIDELIJKE AFSCHAFFING VAN DE SUPERHEFFING	63
9.1	Inleiding	63
9.2	Basisjaar 1986/87	63
9.3	Handhaving van de superheffing	65
9.3.1	Uitgangspunten	65
9.3.2	Resultaten	66
9.4	Plotselinge en geleidelijke afschaffing van de superheffing	68
9.4.1	Uitgangspunten	68
9.4.2	Resultaten	71
9.5	Het inkomensniveau	72
9.6	Vergelijking van handhaving en geleidelijke afschaffing van de superheffing	73
9.7	Conclusies	75

INHOUD (2e vervolg)

	Blz.
10. OVERZICHT VAN ENKELE KORTE EN LANGERE TERMIJNEF- FECTEN VAN VERSCHILLENDE ALTERNATIEVEN	76
LITERATUUR	83

Woord vooraf

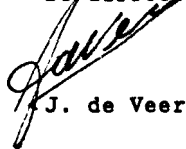
De invoering van de superheffing heeft ingrijpende gevolgen gehad voor de melkveehouderij in Nederland. Binnen het Ministerie van Landbouw en Visserij en het georganiseerde bedrijfsleven zijn in de afgelopen tijd diverse discussies gevoerd over deze effecten, over de consequenties van aanpassingen in het systeem van quotering en overdracht van leveringsrechten en over de gevolgen van een al of niet geleidelijke afschaffing van de superheffing. Op het LEI is verschillende keren een beroep gedaan om daartoe analyses uit te voeren. De hierop betrekking hebbende op zichzelfstaande notities zijn in deze Mededeling gebundeld, om een ruimere verspreiding te bereiken en zo bij te dragen aan de verdere discussie.

De notities betreffen onder andere een op verzoek van de CBTB uitgevoerde analyse over de effecten van een gestaffelde afroaming van de quota, op verzoek van het Ministerie van Landbouw en Visserij en het Landbouwschap opgestelde notities over de huur en verhuur van leveringsrechten, de factoren die de jaarlijkse onder- en overschrijding van quota beïnvloeden en het rendement van verruiming van quota in diverse bedrijfssituaties.

Verder heeft het LEI in verband met de daarover gevoerde discussies nog een aantal andere aspecten van melkquotering onderzocht.

Het onderzoek over de regionale gevolgen van het leasen is uitgevoerd door ir. C.J.M. Wijnen van de afdeling Structuuronderzoek. Hoofdstuk 6 is dan ook van zijn hand. De andere delen zijn uitgevoerd door ing. T. de Haan en ir. D.W. de Hoop van de afdeling Landbouw.

De directeur,

J. de Veer

Den Haag, september 1989

Samenvatting

Doel van de publikatie

Doel van deze bundel is om inzicht te bieden in de effecten van verschillende vormen van quotaoverdracht, waaronder ook het leasestelsel, bij handhaving van het contingenteringssysteem. Daarnaast worden deze systemen ook vergeleken met een systeem van plotselinge en geleidelijke afschaffing van de contingentering. De publikatie beperkt zich tot effecten binnen de Nederlandse melkveehouderij, waarbij de nadruk sterk ligt op de langere termijn (het jaar 2000). Belangrijke criteria bij de vergelijking van de systemen zijn de verschillen in ontwikkelingen van de bedrijfsresultaten, de kostprijs van de melk, de inkomensverdeling, het vermogen van de stoppende veehouders, de flexibiliteit van de bedrijven en de regionale structuur.

Quotaoverdracht

Tot en met 1987/88 was ongeveer 4,3% van het totale quotum op de vrije markt verhandeld. Vooral de grotere bedrijven kochten relatief veel quota. Van 1984 tot het jaar 2000 wordt geschat dat 20% van het quotum vrij komt door bedrijfsbeëindiging en 35% in familieverband zal worden overgedragen. Bij hoge quotaprijzen of leaseprijzen betekent dit een forse stijging van de kosten voor de startende en zittende veehouders die quota aankopen, namelijk gemiddeld ongeveer 10 ct hogere kosten per kg melk dan in een situatie zonder contingenteringssysteem. Dit is een van de redenen waarom systemen met contingentering zijn vergeleken met afschaffing van de superheffing.

Bedrijfsresultaten tot en met 1988/89

De inkomens in de melkveehouderij zijn sinds 1983 gemiddeld flink gestegen. Enerzijds werd deze stijging veroorzaakt door autonome factoren als aanzienlijk lagere krachtvoer prijzen en lagere rente. Anderzijds waren er negatieve en positieve effecten van de superheffing, zoals respectievelijk een stijging van de vaste kosten per eenheid produkt en een sterke daling van de ruwvoerkosten door de inkringing van de melkveestapel. Uit cijfers van het LEI-boekhoudnet is gebleken dat het saldo per ha op de intensieve bedrijven veel sterker is gestegen dan op de extensieve bedrijven. Verwacht wordt dat deze verschillen nog groter worden bij handhaving van de superheffing en quotaoverdracht gebonden aan de grond.

Regionale en structurele effecten van een nationaal leasesysteem

Het invoeren van de mogelijkheid om de melkquota te verhuren komt tegemoet aan de wensen van de melkveehouders, die hun bedrijf willen verkleinen of die hun bedrijfsvoering willen aanpassen. Naar schatting 30% van het totaal, voornamelijk ouderen zonder bedrijfsopvolger, krijgen de keuze om het quotum met behoud van hun grond of bij het verkopen van hun grond over te dragen. Ook voor veehouders met gepachte grond worden de overdrachtsmogelijkheden verruimd. De mate van aantrekkelijkheid om te verhuren hangt samen met de soms aanzienlijke beperking van de uitgaven die het beëindigen van de melkveehouderij te weeg brengt en met het kunnen benutten van de vrijkomende arbeid, grond en gebouwen. Voor de kleinere melkveebedrijven kan de benodigde vergoeding van het quotum veelal beneden 20 cent per kg liggen.

Het quotum op bedrijven met een beperkte continuïteit ligt op circa 17% van het landelijke totaal. De kortingen van de quota en de verhoging van de melkproductie per koe hebben daarentegen geleid tot een onderbezetting op bedrijven met continuïteitsbehoefte, die over het geheel genomen groter is dan genoemde hoeveelheid. Naar schatting 60% van de melkveehouders zou belangstelling kunnen hebben voor een groter melkquotum. Het huren biedt daarbij het voordeel dat er geen extra financieringsmiddelen voor nodig zijn. Een verdere vergroting van de reeds aanwezige vraag door produktieverhoging zal er voor zorgen dat de huurprijzen op een hoog niveau blijven.

Regionaal ligt de verhouding tussen de behoefte aan extra quotum en het beschikbaar komende aanbod zeer verschillend. In de gebieden met een melkveesector die ten opzichte van andere sectoren of gebieden een zwakke positie heeft of waarin mogelijkheden zijn om de grond buiten de melkveehouderij te gebruiken zal het aanbod van beschikbaar komende quota leiden tot een verdere verkleining van de melkveehouderij. Dit is ondermeer geval in de akkerbouwgebieden, maar ook in het Centrale Zandgebied. Daarentegen mag een uitbreiding van de melkveehouderij worden verwacht in gebieden met veel sterke, gemoderniseerde bedrijven. Als de quota over het gehele land verhuurd kunnen worden, zal het verhuren ten goede komen aan onder meer Flevoland en de Noordelijke Weidegebieden.

De verschillende systemen

Voor de situatie met handhaving van het contingenteringssysteem zijn diverse vormen van quotaoverdracht vergeleken, zoals die door verschillende organisaties worden voorgesteld, namelijk:

1. quotaoverdracht gebonden aan de grond;
2. als 1 met gestaffelde afroeping van quota bij aankoop; naarmate de bedrijven groter worden wordt een groter deel van het aangekochte quotum afgeroomd;

3. als 1 plus de mogelijkheid tot het per jaar verhuren en huren van quota (het leasestelsel). Het leasecontract moet voor eind juli van het betreffende quotumjaar opgesteld worden;
4. afschaffen van vrije quotaoverdracht door centrale aankoop van quota tegen een lage prijs en toewijziging van de vrijgekomen quota in evenredigheid met het huidige quotum van de blijvers;
5. als 4, maar nu een toewijzing van de vrijgekomen quota afhankelijk van de intensiteit per ha en van de bedrijfsgrootte; relatief meer toewijzen aan extensieve en kleinere bedrijven.

Deze systemen zijn vergeleken met situaties, waarin zich een plotselinge en een geleidelijke afschaffing van het contingenteringssysteem voordoet. Het is in deze laatste voorstellen noodzakelijk om de prijs van melk te laten dalen om de produktie niet verder te laten toenemen dan de verwachte toename van de vraag door deze prijsdaling. De melkprijs zal zeer sterk moeten dalen - geschat wordt 30% - als de superheffing op korte termijn wordt afgeschaft. Dit zou op korte termijn veel bedrijven in financiële moeilijkheden brengen. Vandaar dat een voorstel onderzocht is waarin de superheffing geleidelijk wordt afgeschaft. Dit voorstel werkt met een tweeprijzensysteem. Naar het jaar 2000 toe zal een steeds groter deel van het quotum een lage prijs opbrengen. In dat jaar moet de gemiddelde melkprijs dan zover gezakt zijn dat het contingenteringssysteem kan worden afgeschaft, maar de produktie niet boven de vraag zal uitstijgen. Geschat wordt dat de prijsdaling van melk tot het jaar 2000 nog ruim 20% moet zijn. Door de geleidelijke overgang en de produktiviteitsstijging zullen de inkomenseffecten echter veel geringer zijn dan bij plotselinge afschaffing.

Positieve en negatieve effecten van de verschillende systeem

In figuur 1 is een overzicht gegeven van de effecten van de verschillende systemen op diverse criteria die van belang zijn bij de afweging. Beperking is echter wel dat alleen gekeken wordt naar effecten binnen de melkveehouderij. In het overzicht gaat het meer om een onderlinge vergelijking van de systemen dan om een schatting van het absolute niveau van bijvoorbeeld de kostprijs en van de bedrijfsresultaten (de saldi) in het jaar 2000.

Criteria						
Systemen	Effect op bedrijfsresultaten (saldo-ontwikkeling)		Langere termijn- effect op kostprijs van de melk		Effect op inkomensverdeling	
	op korte termijn	op langere termijn			Effect op Flexibiliteit	Effecten op regionale ontwikkeling
A. Handhaving van contingen- tering met quota- overdracht:						
-1 gebonden aan de grond	+	-	-	+	-	0
-2 als 1 met gestaffelde afroaming	+	-/0	-/0	0	-	0
-3 als 1 met leasen	+	-	-	++	0	-
-4 afschaffen vrije quota- overdracht	+	0	0	-	--	0
-5 als 4 + toewijzen afhankelijk van intensiviteit en bedrijfsgrrootte	+	0	-/0	++	--	+
B. Op korte termijn afschaffen van contingerings- systeem + forse prijs- verlaging						
	--	-	++	--	0	0
C. Geleidelijke afschaffen van contingerings- systeem met geleidelijke daling van melkprijs						
	-	--/-	++	+	+	+

Figuur 1 Positieve en negatieve effecten op diverse criteria bij verschillende vormen van quotaoverdracht en bij plotselinge en geleidelijke afschaffing van het contingeringsstelsel: + is een positief en - een negatief effect en 0 is gelijkblijvend ten opzichte van de situatie 1986/87, een extra + of - geeft een sterker positief respectievelijk negatief effect aan.

1. Achtergrond en opzet van de publikatie

1.1 Inleiding

Met ingang van het melkprijsjaar 1984/85 is de beschikking Superheffing van kracht geworden. Op nationaal niveau diende de melkafleveringen ten opzichte van 1983 met 6,5% te worden beperkt. In de volgende jaren is het Nederlandse contingent nog verder beperkt.

De leveranties van de individuele melkveehouders werden in het eerste jaar beperkt met 8,65%. Daarna volgden volgtijdelijke kortingen. In 1985/86 met 1%, daarna met 0%, 6% en 3,95%. In totaal bedraagt de korting 18,3% van de melkaflevering in 1983. In de beide laatste kortingen zijn opgenomen de schorsingen ter grootte van 4% en 1,5%. Voor de daardoor niet geleverde melk werd een compensatie uitgekeerd van 27 cent per kg.

Sinds de invoering van de beschikking zijn in de Nederlandse melkveehouderij belangrijke veranderingen opgetreden. In dezelfde periode werden in de beschikking beperkte wijzigingen aangebracht, terwijl er uit diverse kringen gedachten naar voren kwamen om in de komende jaren in het beleid van de melkquotering verdergaande herzieningen door te voeren. In het kort wordt hier eerst ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen in de structuur van de melkveehouderij. Daarna worden de onderzoekthema's die bij quoteringsregeling van belang zijn nader toegelicht.

1.2 De ontwikkelingen in de melkveehouderij in de periode 1984-1988

Uit de gegevens van het Produktschap voor Zuivel blijkt dat in 1984/85 aan in totaal 54.500 melkveehouders een heffingvrij te leveren hoeveelheid melk is toegekend. Bijna 6.000 bij de landbouwtelling geregistreeerde bedrijfshoofden met melk- en kalfkoeien verkregen geen leveringsrecht; zij hadden in 1983 geen melk afgeleverd.

Gemiddeld per bedrijf werd in het eerste jaar een contingent van circa 230 ton toegekend. Er is evenwel een grote spreiding naar omvang van het contingent. Ruim de helft van de betreffende melkveehouders had minder dan 200 ton. Daarentegen had 13% een contingent van meer dan 400 ton. De kleinere bedrijven met minder dan 200 ton beschikten gezamenlijk over een leveringsrecht van een kwart van het totaal. Van de bedrijven met meer dan 400 ton was het aandeel 31%. In vergelijking met het aandeel van de contingenten waren op de kleine bedrijven meer koeien dan op de grotere; de per koe af te leveren gemiddelde hoeveelheid melk was dan ook veel lager dan op de grotere bedrijven. Ten opzichte van

een gemiddelde hoeveelheid van 4.880 kg had men op de kleinere bedrijven gemiddeld 400 kg per koe minder. De aanpassing aan het door de superheffing verlaagde afleveringsniveau zou dan ook vooral moeten worden gezocht in een vermindering van de melkveestapel.

Tabel 1.1 Procentuele verdeling van bedrijven, koeien en quota naar omvang quota in 1984/85

Quotum in 1984/85	Bedrijven	Melk- en kalkoeien	Melkquota
Minder dan 100 ton	23	8	6
100 - 200 ton	28	20	19
200 - 400 ton	36	44	44
400 ton en meer	13	28	31
Totaal	100	100	100

De vermindering van het aantal koeien

In de periode 1984-1988 is het aantal melk- en kalkoeien teruggelopen tot 1.970.000. Dit is een vermindering met 23% ten opzichte van 1984. Het aantal geregistreerde bedrijven met melkvee was in dezelfde periode teruggelopen tot 50.247; ofwel met 17%. Jaarlijks trad er dus een forse vermindering op van gemiddeld 4,4%. In de vermindering waren ook de bedrijven met een quotum opgenomen. In het melkprijsjaar 1988/89 beschikten nog bijna 50.000 melkveehouders over een contingent. In vier jaar tijd was dit aantal met 4.700 teruggelopen.

De beëindiging van de melkveehouderij kwam in genoemde periode vooral voor bij veehouders met een quotum van minder dan 200 ton. Van de bedrijven met een quotum van minder dan 100 ton had zelfs een kwart de melkveehouderij beëindigd. Het betrof voornamelijk oudere melkveeouders. De leeftijdsgroep ouder dan zestig jaar was bij de gespecialiseerde melkveebedrijven per saldo echter minder gedaald dan bij de totale groep, doordat er een verschuiving is opgetreden naar de hogere leeftijdsklassen. Bij de gemengde bedrijven met melkvee waren de beëindigingspercentages van de melkveehouderij nog belangrijk hoger dan op de gespecialiseerde bedrijven. Vooral op veel bedrijven met overwegend akkerbouw en intensieve veehouderij is men gestopt met de melkveehouderij.

Het verminderingsproces is bespoedigd door de diverse opkoopregelingen. In totaal maakten ruim 3.600 melkveeouders van de gelegenheid gebruik om hun quotum aan de overheid over te dragen. Ruim een kwart van deze melkveeouders beëindigde gelijktij-

dig het bedrijf. Daarbij werd in totaal 255.000 ton heffingvrij te leveren melk aan de overheid overgedragen. Per bedrijf ging het om gemiddeld 70 ton.

De vermindering van het aantal bedrijven met melkvee was het sterkst in Zeeland, Limburg, Drenthe en Groningen. In deze provincies en in Gelderland en Noord-Brabant werd veel gebruik gemaakt van de opkoopmogelijkheid. De aanwezigheid van gemengde bedrijven en het hebben van relatief kleine melkveestapels heeft daarop invloed gehad. Het aantal melk- en kalfkoeien is in genoemde provincies iets sterker teruggelopen dan in die met veel gespecialiseerde weidebedrijven.

De vermindering van de totale melkveestapel was overigens slechts voor de helft een gevolg van beëindiging van de melkveehouderij. In de periode tot 1987 bleek dat de verkleining van de melkveestapels twee keer zo veel effect heeft gehad. Op bedrijven die melkvee behielden was de melkveestapel gemiddeld 12% kleiner geworden. Opmerkelijk is daarbij de verscheidenheid in reacties op bedrijfsniveau; op 30% van de bedrijven was het aantal koeien meer dan een vijfde kleiner geworden, terwijl circa 20% van de bedrijven nog evenveel of zelfs meer koeien was gaan houden. Vooral op kleinere bedrijven was de melkveestapel soms niet of minder aangepast dan de algemene korting op de melkaflevering zou doen verwachten. Mogelijk is dit vooral een gevolg van het verwerven van extra quotum sinds de invoering van de Beschikking. Als gevolg van een verzoekschrift is achteraf aan een aantal melkveehouders alsnog een groter melkquotum toegekend. Aan deze veehouders werd in de afgelopen jaren in totaal 700.000 ton melk toegekend. Hun quotum kan dus groter zijn dan het eerder verleende.

1.3 Onderzoeksthema's in verband met beleidsvragen

In de uitvoering van de quotering zijn zoals gezegd reeds enkele beperkte wijzigingen aangebracht. Zo is de overdraagbaarheid via grondtransacties ingevoerd en werd van overheidswege tijdelijk melk opgekocht in het kader van de opkoopregelingen.

Met ingang van de derde heffingsperiode (1986/87) is het in de lidstaten van de Europese Gemeenschap toegestaan om het individuele melkquotum tijdelijk aan andere producenten over te dragen. Als voorwaarde is daarbij gesteld dat de overdracht maximaal een jaar mag duren en aan het begin van de heffingsperiode in de eerste vier maanden is overeengekomen. Verlenging van de huurovereenkomst is niet direct mogelijk en vereist het aangaan van een nieuwe overeenkomst.

In het Verenigd Koninkrijk en in België is al eerder een regeling voor het tijdelijk overdragen van quotum ingevoerd. In Nederland is de mogelijkheid daartoe per 1 april 1989 opengesteld. Het verhuren vormt een extra mogelijkheid om het quotum over te dragen zonder dat de eigendom of het pachtrecht van de grond wordt overgedragen. Reeds eerder is de mogelijkheid ingevoerd om quotum gelijktijdig met de grond over te dragen.

Een huurovereenkomst kan worden toegepast met een scala van uitvoeringsbepalingen. Afhankelijk van de doelstellingen kunnen voorwaarden worden gesteld aan de hoeveelheden per transactie en aan de verkrijgers van het huurquotum. Besloten is om in het jaar 1989/90 het verhuren van quota toe te staan tussen leveranciers van dezelfde zuivelonderneming.

Het is denkbaar dat in de komende jaren nog andere wijzigingen in het beleid van de melkquotering in beschouwing zullen worden genomen. Er zal daarbij steeds behoefte zijn aan inzicht in de mogelijke gevolgen van de beleidswijzigingen, maar ook in de voortzetting van het huidige beleid.

Velen vrezen dat onder een systeem van contingentering de kostprijs van melk op de langere termijn zal stijgen. Dit kan een nadelig effect hebben op de concurrentiepositie ten opzichte van andere landen en ten opzichte van "zuivelvervangers". Vandaar dat er voorstellen zijn tot het afschaffen van contingenteringssysteem. Een plotselinge afschaffing van het contingenteringssysteem zou, als geen aanvullende maatregelen worden genomen, een zeer nadelige invloed hebben op de inkomensontwikkeling in de melkveehouderij. Vandaar dat in deze studie een alternatief is uitgewerkt waarbij het systeem geleidelijk wordt afgeschaft. Dat wil zeggen dat een prijsdaling van melk plaats vindt over een steeds groter deel van het quotum, zodat in het jaar 2000 bij afschaffing van het systeem de gemiddelde prijs aanzienlijk lager is.

Om de effecten van het quoteringsysteem met leasen goed te kunnen beoordelen is deze variant vergeleken met andere vormen van quotaoverdracht en ook met situaties waarbij het contingenteringssysteem wordt afgeschaft. Ten eerste is een vergelijking gemaakt met de huidige vorm van quotaoverdracht; de grondgebonden aan- en verkoop van quota. Daarnaast is het leasesysteem vergeleken met voorstellen die vanuit diverse maatschappelijke organisaties naar voren zijn gebracht en wel:

- huidige systeem met gestaffelde afroaming van quota,
- afschaffen van vrije quotaoverdracht, maar alleen overdracht via opkoopregeling aan de overheid en een toedeling van deze quota aan de bedrijven in evenredigheid met het huidige quotum
- als vorige voorstel maar dan een toedeling van de vrijgekomen quota aan de bedrijven afhankelijk van de bedrijfs-grootte en de intensiteit van het bedrijf; relatief meer toedelen aan extensieve en kleinere bedrijven.

Deze voorstellen zijn vooral opgesteld om kleinere en/of extensieve bedrijven meer mogelijkheden te geven om extra quotum te verkrijgen. Ook zijn ze bedoeld om de kapitaalsbehoefte door quotumaankoop te beperken en daarmee de kostprijs van melk op de langere termijn niet te laten stijgen.

Om de gevolgen van vrije verhuur binnen geheel Nederland aan te geven zijn schattingen gemaakt van de mogelijke regionale vraag naar en het beschikbaar komen van huurquota.

1.4 Opbouw van de publikatie

In deze publikatie zijn de resultaten van een aantal op zichzelf staande studies samengevoegd tot een bundel met een integrale samenvatting. De sporen van deze uiteenlopende komaf zijn hier en daar nog terug te vinden. Zo zullen in de verschillende onderdelen de termen "superheffing", "quotering" en "contingentering" afwisselend voorkomen maar steeds met dezelfde betekenis.

De bundel is als volgt samengesteld. In het tweede hoofdstuk wordt inzicht gegeven van de quotumoverdracht in Nederland tot en met 1987/88 en het type bedrijven die quota aankochten in 1986/87. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten van grotere en kleinere weidebedrijven van 1982/83 tot en 1988/89. Daarnaast wordt er een beeld gegeven van de verschillen in ontwikkeling van bedrijfsresultaten tussen intensieve en extensieve bedrijven en van de verwachting voor de komende jaren bij handhaving van een contingeringsysteem.

In de hoofdstukken 4, 5 en 6 worden diverse aspecten van het leasen van quota besproken. In hoofdstuk 4 wordt nagegaan voor welk type bedrijven het rendabel is om quota te leasen en wat ongeveer een maximale leaseprijs zal worden. Tevens wordt in dit hoofdstuk aangegeven dat het fiscale aspect bij het leasen een andere effect heeft dan bij grondgebonden quota-overdracht. In hoofdstuk 5 wordt een schatting gemaakt van het effect van het systeem van leasen op de jaarlijkse onderschrijding van het quotum door veehouders. Mogelijk gaan structurele onderschrijders een deel van hun quotum verhuren. In hoofdstuk 6 wordt aangegeven welke structurele en regionale effecten verwacht worden onder een leasesysteem.

Omdat in Engeland en Wales al sinds 1986 een leasesysteem wordt toegepast is het belangrijk om te weten wat daar de effecten geweest zijn. In hoofdstuk 7 worden in de eerste plaats de regionale effecten belicht. In hoofdstuk 8 worden de effecten weergegeven van het voorstel tot gestaffelde afroaming bij aankoop van melkquota. In hoofdstuk 9 wordt vooral ingegaan op de verschillen in ontwikkelingen van de bedrijfsresultaten en de kostprijs van de melk bij handhaving van het contingeringsysteem ten opzichte van een plotselinge respectievelijk geleidelijke afschaffing van dit systeem.

Bij de afweging van de diverse alternatieven van quotaoverdracht en de alternatieven voor superheffing spelen vele criteria een rol, zoals effecten op de bedrijfsresultaten op korte en lange termijn, op de kostprijsontwikkeling, op de inkomensverdeling en de regionale ontwikkelingen. Deze criteria zijn door onderzoekers moeilijk af te wegen. Wel wordt aangegeven in welke mate er positieve of negatieve effecten zijn van elk van de alternatieven ten opzichte van deze criteria. Dit overzicht wordt in hoofdstuk 10 gegeven.

2. Quotumoverdracht, over- en onderschrijding in Nederland

Ing. T. de Haan, ir. D.W. de Hoop

De omvang van de quotumoverdracht tussen bedrijven en door de overheid is in tabel 2.1 weergegeven.

Tabel 2.1 Omvang quotumoverdrachten (mln kg) in Nederland

Jaar	A Nationaal contingent	B Grondgebonden aan- en verkoop	C Opkoop overheid	B + C ----- A x 100
1984/85	12.052	50	4	0,45
1985/86	11.979	84	125	1,74
1986/87	11.979	170	35	1,71
1987/88	11.260	179 *	62 *	2,14

Bron: Produktschap voor Zuivel.

* stand per 24-12-1987.

De grondgebonden aan- en verkoop op de vrije markt is aanzienlijk groter dan de opkoop door de overheid. De opkoopregeling van de overheid wordt lang niet volledig benut, daar de prijs op de vrije markt hoger is. Bij het eventueel invoeren van een mogelijkheid tot leasen van quota, zal de animo voor de opkoopregeling van de overheid nog verder teruglopen. De opkoopregeling biedt namelijk de mogelijkheid om quota te verkopen zonder grondoverdracht. Met een leasestelsel zal quota verhuurd kunnen worden ook zonder grondtransacties. De vergoeding op deze vrije markt zal hoger zijn dan met de opkoopregeling.

Tabel 2.2 Over- en onderschrijding van de contingenten van de individuele melkveehouders in Nederland

Jaar	Nationaal contingent	Over- schrij- ding	Als persen- tage natio- naal contin- gent	Onder- schrij- ding	Als persen- tage natio- naal contin- gent
1984/85	12.052	271	2,2	249	2,1
1985/86	11.979	292	2,4	182	1,5
1986/87	11.979	217	1,8	201	1,7
1987/88	11.260				

Bron: Produktschap voor Zuivel.

Jaarlijks heeft er ook een speciale manier van overdracht om niet plaatsgevonden door verevening van de overschrijdingen van quota door onderschrijdingen.

De mogelijkheid tot leasen van quota kan ook invloed hebben op de mate van onderschrijding en daarmee op de overdracht om niet (de verevening) zoals in hoofdstuk 5 wordt aangegeven.

Conclusie

De deelname aan opkoopregelingen door de overheid is in Nederland beperkt geweest en zal bij de mogelijkheid van leasen verder teruglopen.

3. Ontwikkeling van de bedrijfsresultaten onder het contingenteringssysteem

Ir. D.W. de Hoop, ing. T. de Haan

3.1 Bedrijfsresultaten op grotere en kleinere weidebedrijven

Het contingenteringssysteem heeft zowel negatieve als positieve effecten gehad op de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten in de melkveehouderij. Een negatief effect is dat bij de vermindering van het quotum de vaste kosten van het bedrijf ongeveer gelijk blijven. Hoewel de variabele kosten wel daalden zou, bij gelijkblijvende prijzen, de kostprijs stijgen. Een positief effect is dat door de daling van de melkveestapel de vraag naar ruwvoer en krachtvoer aanzienlijk verminderd is, hetgeen een daling van vooral de ruwvoerprijzen veroorzaakt heeft. Ook de prijs van krachtvoer is hierdoor wel enigszins gedaald, maar deze wordt vooral bepaald door de omstandigheden op de wereldmarkt (Van Bruchem, 1988). Ook heeft de inkrimping van de veestapel een positief effect op de prijzen van kalveren en koeien. Door de inkrimping van de melkveestapel is er strenger geselecteerd, zodat dit mede geleid heeft tot een sterke stijging van de melkgift per koe. Op langere termijn mag echter verwacht worden dat het contingenteringssysteem de produktiviteitsontwikkeling wel wat zal remmen.

Naast effecten die veroorzaakt zijn door de instelling van de superheffing zijn er ook autonome, niet door de superheffing veroorzaakte, effecten geweest die sterke invloed op de inkomensontwikkeling hebben gehad. Over het algemeen waren dit factoren die de inkomens verbeterden zoals sterke daling van krachtvoerprijzen, daling van de rentevoet, betere weersomstandigheden dan in 1983/84.

Tabel 3.1 Arbeidsopbrengst van de ondernemer in guldens (berekend op pachtbasis) op gespecialiseerde weidebedrijven (groter dan 79 sbe); grotere bedrijven zijn groter dan 158 sbe, kleinere hebben een bedrijfsomvang tussen 79 en 158 sbe

Jaar	Alle bedrijven	Grotere bedrijven	Kleinere bedrijven
1982/83	34049	45447	13345
1983/84	24339	34651	5723
1984/85	24386	34238	7191
1985/86	31221	42130	8818
1986/87	32077	42843	10526
1987/88 (voorlopig)	40000	53000	17000
1988/89 (prognose)	50000	65000	23000

De ontwikkeling van de bedrijfsresultaten van gespecialiseerde weidebedrijven zijn weergegeven in tabel 3.1.

Uit tabel 3.1 blijkt dat 1983/84, het jaar voor superhef-fing, een slecht jaar was voor de inkomens in de melkveehouderij. Nadien zijn de bedrijfsresultaten verbeterd. In 1986/87 lag de gemiddelde arbeidsopbrengst van de ondernemer bijna op het niveau van 1982/83. Na 1986/87 zijn de bedrijfsresultaten verder geste-gen. In 1986/87 waren er in totaal 34330 gespecialiseerde weide-bedrijven, waarvan 21763 grotere en 12567 kleinere bedrijven.

De inkomensontwikkeling voor de grotere en kleinere weidebe-drijven is ook in tabel 3.1 gegeven. Een moeilijkheid bij de in-terpretatie is echter dat, door de inkrimping van de veestapel, een deel van de grotere bedrijven verschoven is naar de kleinere bedrijven. Daardoor is het quotum per bedrijf en per ha op de kleinere bedrijven zelfs gestegen sinds 1983/84, in tegenstelling tot de gang van zaken op de grotere bedrijven. Om een goede ver-gelijking te maken zouden over deze jaren dezelfde bedrijven moe-ten worden gevolgd, zoals in tabel 3.2 gebeurd is. Dit geeft ook moeilijkheden omdat er jaarlijks een deel van de steekproef ver-vangen wordt. Een weging tot een nationaal gemiddelde is dan niet meer mogelijk. Uit tabel 3.2 blijkt dat de inkomensverbetering van 1984/85 tot 1986/87 op de groep met dezelfde kleinere bedrij-ven geringer geweest is dan op alle kleinere bedrijven zoals in tabel 3.1 is weergegeven. De groep met dezelfde grotere bedrijven laat echter een, absoluut gezien, snellere stijging zien dan in tabel 3.1.

Tabel 3.2 *Overzicht van enkele kengetallen voor gespecialiseerde weidebedrijven, die minstens drie jaren aan de LEI-steekproef deelnamen, naar bedrijfsgrootte in 1986/87*

Kengetal	Kleiner dan 158 sbe in 1986/87			Groter dan 158 sbe in 1986/87		
	1984/85	'85/86	'86/87	'84/85	'85/86	'86/87
Aantal bedrijven (ongewogen)	75	75	75	197	197	197
Oppervlakte (ha)	15,9	16,0	16,2	37,6	38,4	39,4
Kg melk per koe	5107	5372	5651	5619	5884	6259
Quotum per ha	10604	10506	10458	12955	12891	12839
Saldo per ha	5294	5556	5735	6345	6594	7024
Bedrijfsresultaat (op pachtbasis)	-60219	-62005	-60613	-31713	-29455	-23067
Arbeidsopbrengst v.d. ondernemer (pachtbasis)	7833	8955	10409	45672	51875	55689

3.2 Saldo-ontwikkeling per ha op bedrijven met melkkoeien

Het contingenteringssysteem heeft vooral invloed op de opbrengsten minus de variabele kosten (het saldo) en via het saldo op het totale bedrijfsresultaat. Ook enkele autonome factoren, zoals de daling van de krachtvoerprijs, hebben effecten op het saldo. Uit tabel 3.2 blijkt dat de saldoverbetering op de kleinere bedrijven, zowel absoluut als relatief geringer was dan op de grotere. De grotere bedrijven zijn gemiddeld wat intensiever. Voor een intensief bedrijf is het saldo van de laatste liter geringer dan op een extensief bedrijf het geval zou zijn. Ook profiteert een intensief bedrijf meer van een daling van voerprijzen en een stijging van de melkproductie per koe. Dat betekent dat de saldo-ontwikkeling en daarmee ook de bedrijfsresultaten van de extensieve en intensieve bedrijven verschillen en in de toekomst nog verder uiteen zullen lopen. Tabel 3.3 geeft de saldo-ontwikkeling per ha voor groepen bedrijven met verschillen in intensiteit uitgedrukt in melkquotum per ha.

Tabel 3.3 Saldo in guldens per hectare voederoppervlakte van de bedrijven met melkkoeien die minimaal 3 jaar in de LEI-steekproef zitten. Indeling naar quotum per ha voederoppervlak in 1986/87

Quotum per ha voederoppervlak in kg	Boekjaar		
	1984/85	1985/86	1986/87
< 10000	4572	4702	4686
10000-12500	5778	6113	6455
12500-15000	6575	6946	7387
> 15000	8027	8600	9189

De intensieve bedrijven hebben een veel grotere stijging van het saldo per ha bereikt dan de extensieve bedrijven. Intensieve bedrijven die veel voer moeten aankopen profiteren veel meer dan de extensieve bedrijven van de daling van zowel ruwvoer- als krachtvoerprijsen.

De indeling van alle bedrijven met melkkoeien naar intensiteit is in tabel 3.4 gegeven.

In 1987/88 is een verdere quotumkorting toegepast van 6,5%. Ter compensatie werd een vergoeding gegeven over 4% van de melk van f 0,27 per kg. In 1986 zijn op basis van LEI-gegevens van 1985/86 modelberekeningen gemaakt van de effecten op het saldo en daarmee op het bedrijfsresultaat. Door de verdere quotumkorting zal de ruwvoerprijs verder dalen. Een precieze schatting is moeilijk te geven. Bij de eerste quotumkortingen is deze daling wel

Tabel 3.4 Indeling van de bedrijven (groter dan 79 sbe) met melkkoelen naar hoogte van de melkproductie per ha voederoppervlakte op basis van LEI-steekproef van 1986/87

Melkproductie (kg) per ha voederoppervl.	Aantal bedrijven met koelen	Idem in % van totaal aantal bedr.
tot 10000	13640	30,2
10000-12500	9936	22,0
12500-15000	11250	24,9
15000 en meer	10349	22,9
Totaal aantal bedrijven	45175	100

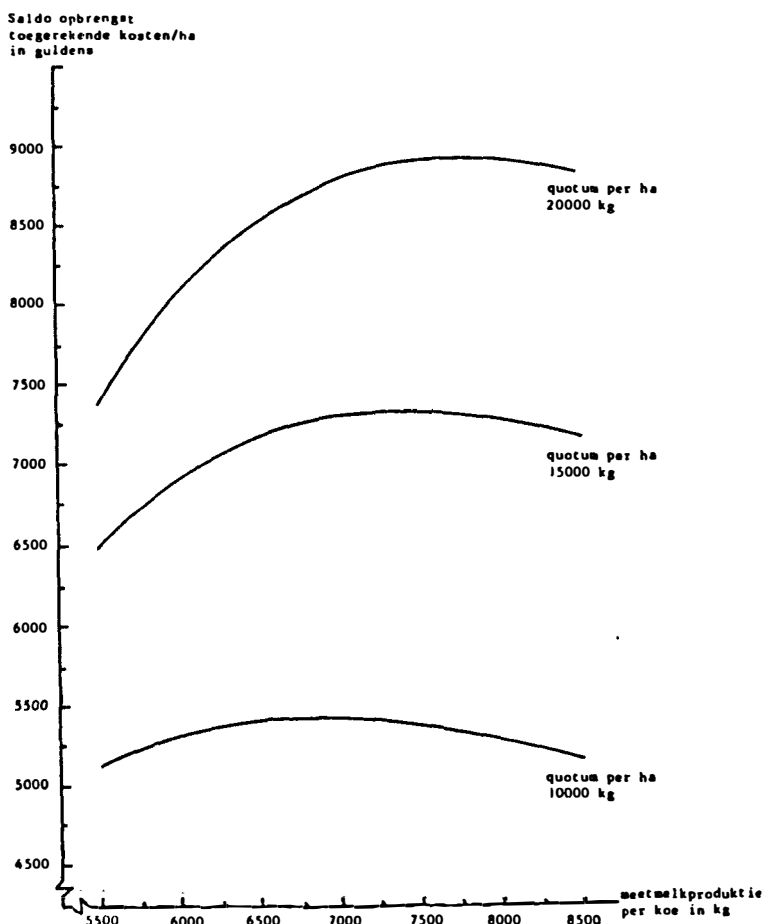
sterk geweest, maar deze daling zal afzwakken omdat bij een te lage prijs het ruwvoer of de grond andere bestemmingen gaat krijgen. De saldodaling is gegeven als niet gerekend wordt met een ruwvoerprijsdaling en bij een daling van 19,5% (3 x 6,5%). Er is niet gerekend met een melkprijsstijging als gevolg van de verdere quotumkorting. Zo'n stijging heeft, evenals de voerprijsdaling, een gunstiger effect op de intensieve dan op de extensieve bedrijven.

Uit tabel 3.5 blijkt dat de daling van de arbeidsopbrengst op de extensieve bedrijven aanzienlijk groter is dan op de intensieve bedrijven, zeker bij een flinke ruwvoerprijsdaling.

Tabel 3.5 Berekende effecten van een 6,5% quotumkorting en een compensatie over 4% van de melk à f 0,27 per kg. Berekeningen gebaseerd op basis van de gespecialiseerde weidebedrijven uit de LEI-steekproef van 1985/86

kg melk per ha	Aantal bedrij- ven in 1985/86	Arbeids- opbrengst ondernemer in 1985/86	Daling ar- beidsopbr. bij prijsda- ling ruwvoer		Procentuele daling ar- beidsopbr. ondern.(bij ruwvoer- prijsdaling 19,5%)
			0%	19,5%	
Kleinere bedr.:					
- tot 12500	7760	9890	-1867	-1867	-19%
- meer dan 12500	4184	7610	-1324	- 482	- 6%
Grotere bedr.:					
- tot 12500	10627	37837	-4167	-4167	-11%
- meer dan 12500	11346	44677	-3099	- 70	0%

In de komende jaren mag bij het handhaven van het contingeringsysteem verwacht worden dat de inkomensontwikkeling van de extensieve en de intensieve bedrijven verder uiteen gaan lopen. Een aantal factoren worden genoemd. Verwacht mag worden dat de ruwvoerprizen en in mindere mate de krachtvoerprizen verder zullen dalen. Een tweede factor is de mate waarin de bedrijven onder een contingeringsysteem kunnen profiteren van de technische ontwikkelingen. Over het algemeen zullen de extensieve bedrijven veel minder kunnen profiteren van een technische verbetering dan de intensieve bedrijven. Dit is geïllustreerd in figuur 3.1, waarin voor extensieve en voor intensieve bedrijven de salдостijging per ha is weergegeven bij stijgende melkgift per koe.

Figuur 3.1 Relatie tussen saldo per ha en melkgift per koe bij een quotum van 10000 en 20000 kg per ha. Berekend op basis van bedrijven uit de LEI-boekhoudnet van 1986/87

Uit figuur 3.1 blijkt bijvoorbeeld dat op een extensief bedrijf een melkgiftstijging per koe van 1.000 kg, van 5.500 naar 6.500 kg, een saldostijging per ha veroorzaakt van ongeveer f 300,-. Door een stijging van de melkgift per koe bij een gelijk quotum per ha daalt het aantal melkkoeien per ha zover dat men een ruwvoeroverschot krijgt, tenzij er rendabele alternatieven zijn. Een stijging van de melkgift van 1.000 kg per koe (van 6.200-7.200 kg) op een intensief bedrijf van 20.000 kg per ha leidt tot een saldostijging per ha van ongeveer f 800,-.

3.3 Conclusies

- De bedrijfsresultaten op zowel de kleinere als de grotere melkveebedrijven zijn sinds 1984/85 geleidelijk gestegen tot vrij ver boven het niveau van het jaar voor de superheffing, 1983/84, maar ook boven dat van het jaar 1982/83. Deze stijging is deels *ondanks* het contingenteringssysteem - doordat andere factoren een sterk positief effect hadden - deels *dankzij* het contingenteringssysteem, doordat vooral de ruwvoerprijs en in mindere mate ook de krachtvoerprijs en de prijs van kalveren en koeien gunstig beïnvloed werden door het systeem.
- Binnen de melkveehouderij treden grote verschillen op in ontwikkeling van de bedrijfsresultaten. De extensieve bedrijven hebben hun bedrijfsresultaten veel minder zien stijgen dan de intensieve bedrijven. De kleinere melkveebedrijven zijn wat extensiever dan de grotere melkveebedrijven.
- Voor de komende jaren wordt verwacht dat, bij handhaving van het contingenteringssysteem, de bedrijfsresultaten van extensieve en intensieve bedrijven verder uiteen zullen lopen.

4. Rendement van extra quota

Ir. D.W. de Hoop

4.1 Rendement voor verschillende bedrijfstypen

Het bedrijfsquotum kan verhoogd worden door aankopen en bij invoering van een leasestelsel, door het leasen van quota 1). De prijs die men hiervoor kan betalen zal sterk afhangen van de jaarlijkse saldooverhoging die men met deze vergroting van het quotum kan verkrijgen.

Tabel 4.1 geeft het saldo per ha weer, gebaseerd op gegevens van LEI-bedrijven van 1986/87, bij diverse bedrijfsquota per ha en melkgiften per koe. De methode van onderzoek is beschreven door Daatselaar (1988). Tevens is de toename van het saldo per extra kg quotum opgenomen. Deze toename geeft de maximale bied-

Tabel 4.1 Saldo per ha en toename van het saldo per extra kg quotum bij verschillende intensiteiten en melkproducties per koe, berekend op basis van LEI-steekproefbedrijven en -studiebedrijven van 1986/87

Quotum per ha in kg meetmelk	Productie per koe in kg meetmelk			
	6.000		7.000	
	saldo/ha	toename per extra kg quotum	saldo/ha	toename per extra kg quotum
10.000	5504		5531	
		0,40		0,44
11.000	5904		5968	
		0,38		0,42
12.500	6468		6591	
		0,34		0,38
15.000	7325		7553	
		0,31		0,35
17.500	8103		8440	
		0,29		0,33
20.000	8832		9269	

- 1) Voor de goede orde moet hier vermeld worden, dat in dit hoofdstuk en de volgende begrippen leasen, huren en verhuren door elkaar heen gebruikt worden voor (twee kanten van) hetzelfde proces.

prijs per kg te leasen quotum aan. Maximaal, omdat er bij deze prijs geen vergoeding meer is voor de te leveren extra arbeid en de eventuele extra kosten voor gebouwen en mechanisatie. Het saldo is namelijk opgebouwd uit de opbrengsten minus de variabele kosten. Op de meeste bedrijven is echter onbenutte stalcapaciteit door de inkrimping van de melkveestapel in de afgelopen jaren. Op korte termijn zullen de kosten voor gebouwen dat ook meestal niet stijgen door een vergroting van het quotum.

De cijfers uit tabel 4.1 zijn gemiddelden van groepen bedrijven. Binnen elke groep zullen bedrijven zijn die efficiënter produceren, en dus ook meer per extra kg quotum kunnen betalen.

De tabel is gebaseerd op het boekjaar 1986/87. Bij veranderende prijsverhoudingen, vooral van melk ten opzichte van voer, zullen de saldi per extra kg quotum ook wijzigen. In het boekjaar 1988/89 zijn de prijsverhoudingen gunstiger, zodat de extra saldi per extra kg melk ook hoger zullen uitkomen.

Uit tabel 4.1 blijkt verder dat het rendement van extra quotum hoger is naarmate de bedrijven extensiever zijn (oftewel een lager quotum per ha hebben) en naarmate de melkgift per koe hoger is. Dergelijke bedrijven, met een relatief lage marginale kostprijs zullen dan ook sterk in de markt zijn als de mogelijkheid ontstaat om quota te leasen.

Het instellen van een mogelijkheid tot het leasen (het huren of verhuren) van quota zal betekenen dat die bedrijven die het meest efficiënt produceren quota gaan huren. Dit zal een neerwaartse invloed hebben op de kostprijsontwikkeling van de melk. Ook is er sprake van een grotere flexibiliteit dan bij alleen quota-overdracht gebonden aan de grond.

Een nadelige invloed van het leasen van quota op de kostprijs zou kunnen zijn dat grond uit de melkveehouderijsector voor andere sectoren wordt aangewend; bijvoorbeeld doordat melkveehouders hun quotum verhuren en grond voor andere produktietakken gaan bestemmen. Ook is het mogelijk dat verpachters, bij beëindiging van de pachtrelatie hun quotum gaan verhuren en de grond voor andere doeleinden aanwenden. De verpachter zal dan een aanzienlijk hogere opbrengst per ha kunnen verkrijgen dan bij het, aan een melkveehouder, verpachten van de grond plus quotum.

4.2 Saldo-ontwikkeling bij leasen van quota en/of alternatieve aanwending van de grond

In tabel 4.2 is aangegeven wat het saldo per ha moet zijn, om bij alternatieve aanwending van de grond en verhuur van quota een gelijk saldo te halen als bij handhaving van de melkproductie. Er is hierbij uitgegaan van een leaseprijs van f 0,30 per kg. Bij een lagere leaseprijs zal het saldo van een alternatief wat hoger moeten zijn. De berekeningen zijn gebaseerd op de gegevens van tabel 4.1.

Een andere mogelijkheid voor bedrijven, die niet stoppen met de melkveehouderij, is om een gedeelte van de grond alternatief

aan te wenden. Hierbij wordt geen quotum verhuurd, maar wordt het gebruik van de overgebleven grond geïntensiveerd.

Tabel 4.2 Minimaal benodigd saldo per ha bij alternatieve aanwending van de grond, al of niet in combinatie met verhuur van quotum tegen f 0,30 per ha

Quotum per ha	Wel verhuur	Geen verhuur
10.000	2.504	1.504
11.000	2.604	1.768
12.500	2.718	2.183
15.000	2.825	2.663
17.500	2.852	2.992
20.000	2.832	

Uit de gegevens van tabel 4.2 blijkt dat het verhuren van quota aantrekkelijker zal zijn in gebieden met rendabele alternatieven voor de grond dan in gebieden waar weinig alternatieven zijn. In de gebieden met rendabele alternatieven zal het voor extensieve bedrijven, die door willen gaan met de melkproductie, aantrekkelijk zijn om een deel van het land alternatief aan te wenden. De melkproductie op de overige grond zal dan geïntensiveerd worden. Deze bedrijven zullen dan minder snel geneigd zijn "te dure quota" te gaan huren.

Voor intensieve bedrijven is het minder rendabel om grond alternatief aan te wenden. Wel is het mogelijk, zoals uit de cijfers van tabel 4.1 blijkt, dat deze bedrijven een deel van het quotum gaan verhuren, zodat de gemiddelde melkproductie per ha daalt. Het rendement zal sterk afhangen van de leaseprijs. Bijvoorbeeld: een bedrijf met een quotum van 20.000 kg per ha en een melkproductie van 6.000 kg per koe, haalde in 1986/87 een saldo per ha van 8.832 (tabel 4.1). Door verhuur van 2.500 kg melkquotum voor f 0,35 per kg kan het saldo per ha in geringe mate verhoogd worden, namelijk met f 21,- per ha.

Uit tabel 4.2 blijkt dat bij een verhuurprijs van 30 cent per kg het saldo per ha bij alternatief grondgebruik vrij hoog (meer dan f 2.500,-) moet zijn om het saldo van de uitgangssituatie te evenaren. In gebieden waar deze relatief hoge saldi bij alternatief grondgebruik haalbaar zijn zal men dan ook geneigd zijn om quota te verhuren en de grond te behouden in plaats van de grond plus het quotum te verkopen.

Extensieve bedrijven, die niet stoppen met de melkveehouderij, kunnen in een situatie komen van ruwvoeroverschotten. Huur van quota, zonder extra grond, zou voor deze bedrijven een van de mogelijkheden kunnen zijn om het saldo per ha te verbeteren (tabel 4.3). In gebieden waar goede alternatieven zijn voor grondge-

bruik zou het saldo per ha ook verbeterd kunnen worden door een gedeelte van de grond een alternatieve bestemming te geven. Uit tabel 4.3 blijkt dat een bedrijf dat in de uitgangssituatie een quotum heeft van 10.000 kg per ha het gemiddelde saldo per ha met f 170,- kan verhogen door een gedeelte van de grond (20%) alternatief aan te wenden met een saldo van f 2.500,- per ha. Dit betekent dat in gebieden waar goede alternatieve mogelijkheden voor de grond zijn, men minder snel quota zal gaan huren dan in gebieden waar deze alternatieven niet zijn. Voor intensieve bedrijven is het veel minder aantrekkelijk om quota tegen f 0,30 per kg te huren of om grond alternatief aan te wenden. Voor een zeer intensief bedrijf kan het juist rendabel zijn om quota te gaan verhuren.

Tabel 4.3 Saldostijging of -daling bij respectievelijk huur van 2.500 kg melk per ha tegen f 0,30 per kg en bij alternatieve aanwending van een gedeelte van de grond met een saldo per ha van f 1.000,- of f 2.500,- (Berekeningen gebaseerd op tabel 4.1 voor bedrijven met 6.000 kg melk per koe per jaar)

Quotum per ha in uitgangssituatie	Huur van 2.500 kg quota	Alternatieve aanwending van de grond met een saldo per ha	
		f 1.000,-	f 2.500,-
10.000	+214	-130	+170
12.500	+107	-197	+ 53
15.000	+ 28	-237	- 22
17.500	- 21	-250	- 63

4.3 Fiscale aspecten bij aankoop en leasen van quota

Doordat aangekochte quota fiscaal in vijf jaren (of zelfs minder) kunnen worden afgeschreven vormen belastingoverwegingen mede een stimulans voor quota-aankopen. Vooral bij een hoog marginaal belastingtarief lijkt het aankopen van quota voordeliger. In tabel 4.5 is het effect van belastingen in een eenvoudig voorbeeld uitgewerkt.

De uitgangspunten voor de berekeningen zijn:

- rendement (inclusief fiscaal aspect) van aankoop van quota;
- prijs per 100 kg quotum: f 500,-;
- bedrijfseconomische afschrijving in vijftien jaren: fiscaal in vijf jaren;
- rentepercentage 6%;
- saldoverhoging per 100 kg extra quota: f 40,- per jaar;
- marginaal belastingtarief respectievelijk 50 en 70%.

Tabel 4.4 Berekende effecten van belastingdruk op de jaarlijkse inkomensverandering bij quota-aankoop

Jaar na aankoop	Bedr. econ. afschr.	Bedr. econ. rente	Fiscale afschr.	Belastingbetaling		Ink.toename bij	
				bij 50% tarief	bij 70% tarief	50% tarief	70% tarief
1	33	30	100	-45	-63	22	40
2	33	28	100	-44	-62	23	41
3	34	26	100	-43	-60	23	40
4	33	24	100	-42	-59	25	42
5	33	22	100	-41	-57	26	42
6	34	20		10	14	-24	-28
7	33	18		11	15	-22	-26
8	33	16		12	17	-21	-26
9	34	14		13	18	-21	-26
10	33	12		14	20	-19	-25
11	33	10		15	21	-18	-24
12	34	8		16	22	-18	-24
13	33	6		17	24	-16	-23
14	33	4		18	25	-15	-22
15	34	2		19	27	-15	-23

De zogenaamde contante waarde van de inkomenstoename over deze vijftien jaren is bij een marginaal tarief van 50% nog negatief (-f57,-), maar bij een marginaal tarief van 70% positief (f 35,-).

Een saldotoename van f 40,- per 100 kg melk is hoog; er wordt geen rekening gehouden met extra arbeid, gebouwenkosten en dergelijke. Ook zal het aangekochte land optimaal benut moeten kunnen worden. De eerste vijf jaren na aankoop van quota is er een flinke inkomenstoename door de sterk verminderde belastingbetalingen. Na de eerste vijf jaren nemen de belastingbetalingen flink toe (aannemende dat er dan geen extra investeringen plaatshebben). Als geen rekening wordt gehouden met fiscale voordelen dan zou de quotumprijs bij vijftien jaar afschrijving, 6% rente en een jaarlijkse saldotoename van f 40/100 kg maximaal f 3,88 per kg kunnen bedragen. Door de fiscale voordelen mag de quotumprijs dus ongeveer ($100 * 5/3,88 =$) 29% hoger zijn. Uit deze berekeningen blijkt dat het fiscale aspect van invloed is op quotumaankopen, hoewel in de praktijk dit effect wel wordt overschat, omdat weinig rekening gehouden wordt met de extra belastingbetalingen na de fiscale afschrijvingsperiode.

Het rendement van aankoop van quota wordt dus sterk bepaald door de saldotoename per extra kg quotum en door het fiscale aspect (de hoogte van het marginale belastingtarief). Daarnaast is natuurlijk ook de duur van de superheffing van belang. Hoewel in-

tensieve bedrijven een lagere saldotoename per extra kg quotum hebben dan extensieve bedrijven (met hoge produkties per koe) kopen ook intensieve bedrijven quota, omdat daar relatief veel bedrijven zijn met hoge marginale belastingtarieven.

Bij huur van quota speelt het belastingaspect een veel geringere rol en zelfs in tegengestelde richting dan bij aankoop. Er vindt bij leasen namelijk geen afschrijving plaats en is er dus ook geen belastingvoordeel. Wel kan het zijn dat bedrijven met een hoog marginaal belastingtarief afzien van huren van quota, omdat bij huren een groot deel van de extra winst weer naar de fiscus moet.

Bij de keuze van verkoop of verhuur van quota speelt het fiscale aspect ook een rol. Bij verkoop op de vrije markt komen er in het betreffende jaar veel extra inkomsten, waarover belasting betaald zal moeten worden. Wel zal bij staking van het bedrijf een speciaal tarief gelden. Door de quota te gaan verhuren is het mogelijk een jaarlijkse stroom van inkomsten te verkrijgen, tenminste voor zolang er mogelijkheden zijn tot leasen. Het hangt dus sterk van de bedrijfssituatie af wat belastingtechnisch gezien de beste keuze is. Waarschijnlijk zal ook bij volledig beëindigen van het bedrijf en het verhuren van het quotum rekening gehouden moeten worden met de fiscale claim op de berekende boekwinsten van het quotum.

4.4 Conclusies

- De leaseprijs zal vrij hoog kunnen worden. Op korte termijn zal namelijk weinig rekening worden gehouden met de vaste kosten, omdat er nog vrij veel onbenutte stalcapaciteit is op de bedrijven. Hierdoor is ook de vraag naar quota op korte termijn groot. Dit zal ook betekenen dat het huren van quota voor bedrijven geen middel is om het bedrijf structureel te vergroten en te moderniseren.
- Extensieve bedrijven met een hoge melkgift per koe zullen meer kunnen betalen voor het huren van quota dan intensieve bedrijven, daar de kostprijs van de laatste liter bij deze bedrijven lager is.
- In gebieden met rendabele alternatieven voor de grond zal het aanbod van leasequota relatief wat groter en de vraag wat kleiner zijn dan in gebieden waar deze alternatieven niet zijn.
- Het fiscale aspect zal een belangrijke rol spelen bij de keuze van aankoop of huur van quota en ook bij de keuze van verkoop of verhuur van quota.

5. Effecten van leasen van quota op de jaarlijkse onderschrijding van het quotum

Ir. D.W. de Hoop

5.1 Totale over- en onderschrijding in Nederland

Bij een systeem van leasen van melkquota is het mogelijk dat zogenaamde structurele onderschrijders, die dus meerdere jaren hun quotum niet volmelken, het onderschreden deel gaan verhuren. Dat zou tot gevolg hebben dat de overschrijders van hun quotum meer superheffing moeten gaan betalen.

Om meer zicht te krijgen op deze structurele onderschrijding en onderschrijders zijn gegevens uit de LEI-steekproef gebruikt. Andere gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

De LEI-steekproef vertegenwoordigt bedrijven groter dan 79 sbe. Het aantal bedrijven met melkkoeien was in de jaren 1984/85-1986/87 ongeveer 600, die rond de 45.000 bedrijven representeren. In tabel 5.1 wordt een overzicht gegeven van zowel over- als onderschrijding over drie jaren, gebaseerd op de cijfers uit de LEI-steekproef en op cijfers van het Produktschap voor Zuivel (PZ).

Tabel 5.1 Over- en onderschrijding van melkquota van individuele melkveehouders in Nederland volgens de LEI-steekproef en volgens PZ-gegevens. Getallen in miljoenen kg melk

Jaar	LEI-steekproef		PZ-gegevens	
	over-schrijd.	onder-schrijd.	over-schrijd.	onder-schrijd.
1984/85	314	198	271	249
1985/86	381	112	292	182
1986/87	223	144	217	201

De LEI-cijfers wijken af van de PZ-gegevens. Dit kan verschillende oorzaken hebben zoals:

- het LEI-boekjaar (mei-mei) loopt niet gelijk met het quotum-jaar (april-april);
- de quota van meerdere veehouders zijn later nog gewijzigd bijvoorbeeld voor een extra toewijzing;
- in de LEI-steekproef zijn de bedrijven kleiner dan 79 sbe niet vertegenwoordigd. Op deze bedrijven wordt ongeveer 3% van de totale melkplas geproduceerd.

Op basis van de LEI-steekproefbedrijven met melkkoeien is een indeling gemaakt naar de grote van de over- respectievelijk onderschrijding van het quotum in het boekjaar 1986/87. In tabel 5.2 wordt hiervan een overzicht gegeven.

Tabel 5.2 Verdeling van bedrijven met melkkoeien in 1986/87 naar hoogte van onder- respectievelijk overschrijding van het quotum (gebaseerd op gegevens van LEI-steekproef)

Onder- resp. over- schrijd. *1000	Gewogen aantal bedr. in Neder- land kg	Idem in % van to- taal	Gemidd. onder- /overs. in kg	Gemidd. melkpr. bedr. *1000 kg	% bedr. met lig boxen- stal	Gemidd. geb.jr bedr. hoofd	Arb. opbr. ondern. *1000 gld
Onderschrijding							
> 30	468	1,0	-63150	310	35	1936	12
15-30	1932	4,2	-20009	352	51	1944	36
0-15	17589	38,5	- 4305	282	57	1939	30
Overschrijding							
0-15	21589	47,3	4828	257	49	1938	24
15-30	3010	6,6	20981	391	70	1939	34
> 30	1096	2,4	50703	568	79	1940	48

5.2 Structurele onderschrijding

Met behulp van de LEI-steekproefbedrijven is nagegaan welke bedrijven meerdere jaren achtereen hun quotum onderschreden en welke hoeveelheid melk dit betrof. Resultaten hiervan staan in tabel 5.3.

Tabel 5.3 Onderschreden hoeveelheid melk op bedrijven die meerdere jaren hun quotum onderschreden gebaseerd op LEI-steekproef

Boekjaar	Jaarlijkse onderschrijding in mln. kg (LEI)	Doorlopende onderschrijding gedurende			
		drie jaar 1)		twee jaar 2)	
		in mln. kg	in % jaarl. onders.	onder- schrijd. in mln.kg	in % jaarl. onders.
1984/85	198	33	17		
1985/86	112	16	14	49	44
1986/87	144	21	15	27	19

1) In de jaren 1984/85, 1985/86 en 1986/87.

2) In de jaren 1985/86 en 1986/87.

In tabel 5.4 wordt een overzicht gegeven van enkele kengetallen van de bedrijven uit de LEI-steekproef die behoren tot de hier als structurele onderschrijders aangeduide bedrijven.

Tabel 5.4 Overzicht van gemiddelden per bedrijf van een aantal kengetallen van de structurele onderschrijders

Kengetal	Structurele onderschrijders gedurende minstens	
	drie jaar	twee jaar
Aantal bedrijven	2240	2980
Ha cultuurgrond (1986/87)	24,4	25,4
Ha voederoppervlak (1986/87)	24,0	24,5
Aantal mekkoeien (1986/87)	50	52
Kg melk per melkkoe		
- in 1984/85	5410	
- in 1985/86	5670	5870
- in 1986/87	5980	6160
Melkquotum (kg) (1986/87)	304400	327400
% bedrijven met ligboxenstal in 1986/87	52	76
Arbeidsopbrengst ondernemer in gulden (1986/87)	22000	39700
Geboortjaar bedrijfshoofd (1986/87)	1942	1938
Gemiddelde onderschrijving in kg (1986/87)	9500	9100

5.3 Conclusies

- Bedrijven die structureel hun quotum onderschrijden zouden bij een lease-systeem een deel van hun quotum kunnen gaan verhuren. Uit de LEI-cijfers blijkt dan dat ongeveer 20 tot 30% van de totale onderschrijving tot de structurele onderschrijving behoort.
- Een relatieve daling van de onderschrijving ten opzichte van een situatie zonder leasen betekent dat de overschrijders meer superheffing moeten betalen of dat ze tijdig quota moeten leasen. Dit betekent een geringe kostprijsstijging van de melk.

6. Mogelijke gevolgen van het verhuren van melkquota voor de regionale ontwikkeling van de melkveehouderij

Ir. C.J.M. Wijnen

6.1 Onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk wordt op verzoek van het Ministerie van Landbouw aandacht besteed aan de volgende vragen:

- Van welke en hoeveel melkveehouders mag worden verwacht dat zij hun quotum zouden willen verhuren?
- Op welk niveau ligt ongeveer de aanbiedersprijs?
- Hoe groot is het totale quotum dat in de komende jaren beschikbaar kan komen voor overdracht?
- Hoeveel melkveehouders hebben belangstelling om huurquotum te verwerven; hoe groot is hun vraag?
- Leidt het verhuren van quota tot een verplaatsing van de melkveehouderij, zodat in sommige landsdelen de bestaansmogelijkheden worden verminderd?

Bij het beantwoorden van deze vragen is gebruik gemaakt van reeds beschikbare gegevens van onder andere de landbouwtellingen en van het Produktschap voor Zuivel. Het was echter in het kader van dit onderzoek niet mogelijk om aanvullende gegevens te verwerven en aan alle aspecten van het verhuren uitvoerig aandacht te besteden. De gemaakte schattingen hebben daardoor een indicatief karakter.

6.2 De aanbieders van huurquotum

6.2.1 Inleiding

Sinds de invoering van de quotering is het leveringsrecht een schaarse factor in de bedrijfsvoering geworden. De overdraagbaarheid daarvan is gekoppeld aan de grond van de veehouder en alleen bij overdracht van het quotum aan de overheid was het mogelijk om de grond te behouden. Het verhuren van het quotum is een vermindering van de binding aan de grond. Overdrachten zouden mogelijk daardoor op een grotere schaal kunnen plaats vinden en een verandering van de structuur van de melkveehouderij tot gevolg kunnen hebben. Ook het deelnemen aan de opkoopregelingen van de overheid en de wijze van bedrijfsbeëindiging zouden daardoor anders dan tot voor kort kunnen gaan verlopen.

In dit verband wordt nagegaan:

- Bij welke categorie melkveehouders zal belangstelling zijn voor het verhuren van het melkquotum?
- Welk prijsniveau zal vereist zijn om het verhuren aantrekkelijk te doen zijn?
- Hoe groot is het aanbod van huurquotum dat melkveehouders in de komende jaren zouden kunnen overdragen?

6.2.2 De categorie belangstellenden

De melkveehouders die huurquotum zullen aanbieden, mogen hoofdzakelijk worden verwacht onder degenen die op kortere of iets langere termijn de melkveehouderij willen beëindigen. Het afgeslankte bedrijf zullen zij nog enige tijd willen voort zetten. Het zijn veehouders uit dezelfde categorie als waaruit in de afgelopen jaren de belangstelling voor de opkoopregeling voortkwam. De melkveehouders die hun bedrijf op korte termijn willen beëindigen zullen er de voorkeur aan blijven geven om het quotum gelijk met de grond over te dragen.

Voor oudere veehouders kan het verhuren van het quotum uitstel bieden van de overdracht of definitieve beëindiging van het bedrijf. Zij krijgen de keuze tussen meerdere beëindigingsmogelijkheden. Bij de keuze zal een rol spelen of er een opkoopregeling is en in hoeverre men verwacht grond zonder quotum te kunnen verkopen. Daarbij is ook de verwachting over de duur en de vorm van superheffingsregeling van belang.

Voor veehouders die grond pachten en op niet al te lange termijn zouden willen stoppen met de melkveehouderij kan het verhuren van het quotum aantrekkelijke kanten hebben. De regeling in geval van gepachte grond is weliswaar niet uitgewerkt, maar deze zal vermoedelijk minder beperkingen gaan bevatten dan in geval van overdracht in het kader van de opkoopregeling of van de bedrijfsbeëindiging. Door het verhuren van het quotum verminderen immers niet de gebruiksmogelijkheden van de gepachte grond. De pachter kan na beëindiging van de pachtovereenkomst de gebruikte grond weer ter beschikking stellen van de verpachter. De looptijd van de huurovereenkomst voor het quotum dient dan wel korter te zijn dan de resterende looptijd van de pachtovereenkomst. Dit is een belangrijk verschil met de overdracht van quotum in het kader van de opkoopregeling. De verpachters dienen daarvoor medewerking te verlenen en zij kunnen aanspraak maken op een deel van de waarde van het quotum.

De invloed van de pacht op de beslissing over het al dan niet verhuren danwel overdragen van het quotum dient niet te worden onderschat. Op 63% van de melkveebedrijven kwam in 1987 pachtgrond voor. Hieronder is 11% van de bedrijven die geheel uit gepachte grond bestonden.

In dezelfde zin zullen melkveehouders die hun grond als zekerheid hebben gegeven bij het aangaan van een hypothecaire lening gemakkelijker kunnen verhuren dan definitief overdragen. Bij een definitieve overdracht kan de hypotheeknemer onmiddellijk aflossing verlangen.

De grootste categorie belangstellenden voor het verhuren zal worden gevormd door melkveehouders die als gevolg van de werkomstandigheden of vanwege persoonlijke omstandigheden zoals hun leeftijd en het ontbreken van een opvolger, of vanwege hun gezondheid of die van hun gezinsleden een geringer aantal koeien willen gaan melken. De vermindering van de melkveehouderij zal zo

weinig mogelijk nadelige gevolgen mogen hebben voor hun positie als veehouder. Anders gezegd het inkomen uit de verhuur mag niet ten koste gaan van de vrijheid om het vermogen naar eigen goeddunken te beheren. Bij een deel is het mogelijk dat een opvolger die alsnog belangstelling toont, het bedrijf zou moeten kunnen voortzetten. Gezien het grote aantal ouderen in de leeftijdsopbouw van de bedrijfshoofden is er een behoefte aan mogelijkheden om het bedrijf gefaseerd te kunnen beëindigen. Het verhuren van het quotum kan aan dit verlangen tegemoet komen.

Voor het bepalen van het aantal belangstellenden wordt uitgegaan van de ruim 52.000 bedrijven waarop in 1987 melk- of kalfkoeien voorkwamen. Circa 45.000 hiervan waren gespecialiseerd op de melkveehouderij. Dit bedrijfstype waarbij de melkveehouderij minstens 60% van de produktie-omvang vormt is van overwegende betekenis geworden door het grote aandeel van de totale melkveestapel dat er op voorkomt. Op deze bedrijven spelen de demografische aspecten een belangrijke rol bij het beschikbaar komen van melkquotum. In 1987 waren er circa 12.200 melkveehouders van vijftig jaar en ouder die geen bedrijfsopvolger hadden. Zoals uit tabel 6.1 blijkt gaat het hierbij om overwegend bedrijven die kleiner zijn dan 190 sbe.

Tabel 6.1 Verdeling van melkveebedrijven (hoofdberoep) naar leeftijd van het bedrijfshoofd en omvang in 1987

Bedrijfs- omvang (sbe)	Jonger dan 35 jaar	35-50 jaar	50 jaar en ouder		Alle leeftijden 1)
			totaal	w.v. zonder opvolger 2)	
10- 90	319	1309	5811	4725	7443
90-190	1684	6058	9701	5535	17459
190-250	871	3382	4165	1230	8426
250-350	519	2647	3065	540	6244
meer dan 350	189	1149	1285	180	2649
Totaal	3582	14545	24027	12200	42221

1) Inclusief leeftijd onbekend.

2) Verhoudingscijfers van 1984.

De overige bedrijven met melkvee zijn hierop niet gespecialiseerd. Voor het herstructureringsproces zijn zij evenwel van belang omdat naast de leeftijd en het ontbreken van de opvolger ook de otmenging kan leiden tot het overdragen van melkquotum. Het gaat hierbij om onder meer jongere melkveeouders die hun bedrijfsvoering willen veranderen. Zij kunnen daardoor bijvoorbeeld beter voldoen aan de voorwaarden die de mestwetgeving stelt. De

aanwezige grond zullen zij willen behouden. Indien er geen opkoopregeling is, voorziet de verhuurmogelijkheid van quotum in hun belangstelling.

Voor het bepalen van het aanbod in de komende jaren mag er vanuit worden gegaan dat evenals in eerdere jaren circa een derde van de overige en niet-gespecialiseerde bedrijven met melkvee belangstelling heeft voor beëindiging van deze activiteit.

In totaal zou daarmee het aantal belangstellenden op circa 15.200 kunnen worden geraamd. Dit aantal melkveehouders zal niet onmiddellijk, maar geleidelijk aan en afhankelijk van de vooruitzichten in de zuivelsector hun quotum kunnen overdragen. Bij voortzetting van het verminderingstempo sinds de invoering van de Superheffing zou het genoemd niveau na ongeveer zes jaar kunnen worden bereikt. Dit zou dus omstreeks 1993 zijn. Als er wijzigingen in het stelsel van de produktiebeperking en in het prijsbeleid mochten komen bij een verruiming van de overdrachtmogelijkheden dan behoeft een versnelling echter niet te worden uitgesloten.

Aangezien de tijdelijke overdracht van het melkquotum minstens acht maanden voor het einde van de heffingsperiode moet zijn overeen gekomen, en dient te worden geregistreerd, zal het verhuren weinig worden toegepast door veehouders die hun quotum om onvoorziene omstandigheden niet vol kunnen melken. Uit de gegevens van het Produktschap voor Zuivel blijkt dat er een aanzienlijk aantal melkveehouders is die hun quotum in beperkte mate onderschrijven.

6.2.3 Het prijsniveau voor de verhuurder

Om een indruk te verkrijgen van de prijs die de verhuurder jaarlijks voor het quotum zou willen ontvangen, kan worden gelet op de uitgaven die op de bedrijven moeten worden verricht ten behoeve van de melkproduktie. Daarnaast is het van belang dat de vrijkomende produktiemiddelen voor andere doeleinden dan de eigen melkveehouderij kunnen worden benut. Van de combinatie van deze twee factoren zal de vraagprijs van het quotum afhangen.

Over de hoogte van de bespaarde uitgaven is een indicatie te verkrijgen uit de bedrijfsuitkomsten van de weidebedrijven. Tussen bedrijven onderling kunnen zich nog aanzienlijke verschillen voordoen. Er is echter vanuit gegaan dat het gehele melkveehouderijdeel van de bedrijven wordt beëindigd en dat niet opnieuw hiermee wordt begonnen. Er ontstaat dan de mogelijkheid om de arbeid, grond en gebouwen voor andere bestemmingen te benutten. Bij gedeeltelijke beëindiging van de melkveehouderij zal de besparing op uitgaven iets minder zijn.

De kosten en opbrengsten zijn ontleend aan de groep kleinste melkveebedrijven (79-112 sbe). Ter vergelijking zijn de cijfers vermeld van de melkveebedrijven groter dan 158 sbe. De gegevens zijn ontleend aan het boekjaar 1986/87. In dat jaar hadden de kleinste bedrijven gemiddeld 23,5 koeien op een oppervlakte van ruim 13 ha. Gemiddeld was de produktie 122.000 kg melk. Op de

grote bedrijven werden 66 melkkoeien gehouden. De gemiddelde oppervlakte was 32 ha. Hun melkproductie bedroeg gemiddeld 406.000 kg.

Als gevolg van het beëindigen van de melkveehouderij vervallen de uitgaven voor de bewerking van de grond zoals de werktuigkosten, het loonwerk en de kosten voor bemesting. Van veel gewicht zijn vooral de niet meer benodigde bijkomende voerkosten. Dit is ondermeer het aangekochte kracht- en ruwvoer. Door het verkopen van de melkveestapel en het jongvee heeft men geen rentekosten meer.

In de plaats daarvan kan het kapitaal een andere bestemming krijgen en wordt rente ontvangen. Daarnaast vervalt ook de post niet-toegerekende kosten. Deze omvat het bedrijfsdeel van de nutsvoorzieningen, het gebruik van de auto en andere kosten in verband met de administratie, contributies en verzekeringen.

Op de kleine bedrijven besommen deze uitgaven in totaal gemiddeld 56 cent per kg melk, op de grotere ruim 50 cent per kg. Ten opzichte van de ontvangsten is er een verschil van respectievelijk 31 cent en 38 cent per kg melk.

Tabel 6.2 Gemiddelde kosten en opbrengsten in centen per kg melk van twee groepen melkveebedrijven in het boekjaar 1986/87

	Bedrijfsomvang en gem. melkprod.	
	79-112 sbe 122000 kg	158 sbe en meer 406000 kg
Gemiddelde opbrengst per kg	87	88
Variabel deel kosten per kg	56	50
Te vergoeden verschil	31	38

Het zal verder van de benuttingsmogelijkheden van grond, gebouwen en arbeid afhangen of het huurquotum tegen een nog lagere prijs kan worden aangeboden. Bij de arbeid speelt nog mee of de veehouder behoefte heeft aan een vergoeding van de beschikbaar gekomen uren. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een deel van de oudere veehouders een beroep heeft gedaan op een uitkering krachtens de Algemene Wet Arbeidsongeschiktheid (AAW). Bij bedrijfsbeëindiging zal voor ouderen een beroep op de IOAZ open staan. Naar gelang er andere inkomensmogelijkheden zijn zal de vraagprijs lager kunnen zijn.

De mogelijkheden om grond en gebouwen te benutten zullen sterk afhangen van de kwaliteit en de ligging. In gebieden met gemengd grondgebruik zal er een vraag zijn vanuit de akker- en tuinbouwsector. Het gebruik van de grond voor de teelt van akker-

bougewassen op basis van loonwerk geeft een saldo van tenminste 800 gulden per ha. Het verbouwen van snijmais, maar vooral van tuinbougewassen kan soms een nog aanmerkelijk hoger saldo opleveren.

In de gebieden met mestoverschotten kan de vrijkomende ruimte bij het verdwijnen van het melkvee worden benut voor het aanwenden van mest. Afhankelijk van het gebruik van de grond kan met een waardering van 100-400 gulden per ha voor de mestopnamefunctie worden gerekend. Op de zandgronden waar een mestoverschot is, kan door de verbouw van snijmais een belangrijk hogere opbrengst worden verkregen dan in gebieden waar men is aangewezen op benutten van de grasopbrengst of op het telen van een akkerbouwgewas.

Over het geheel genomen mag worden verwacht dat op de kleine melkveebedrijven tenminste de berekende kosten voor grond en gebouwen op pachtbasis vergoed kunnen worden. In 1986/87 bedroegen deze 1.053 gulden per ha. Voor deze bedrijven zou bij de prijs van het huurquotum van circa 20 cent het inkomen op hetzelfde peil blijven. Voor de grotere bedrijven waren de kosten voor grond en gebouwen belangrijk hoger (1.642 gulden per ha), terwijl de gebruiksmogelijkheden veelal beperkt zullen zijn. Het verhuren van het quotum zal er bovendien veelal op gespannen voet staan met de wens om het bedrijf nog aanmerkelijk langere tijd voort te zetten.

6.2.4 Het aanbod van huurquotum

Bij het schatten van de hoeveelheid heffingvrij te leveren melk, die in de komende jaren voor overdracht beschikbaar komt, kan worden uitgegaan van de reeds genoemde 12.200 gespecialiseerde bedrijven van melkveehouders van vijftig jaar en ouder die geen opvolger hebben. Wegens het ontbreken van recente opvolgingscijfer is dit aantal bepaald aan de hand van de specifiek opvolgingscijfer per bedrijfsgrootteklasse. Dit cijfer is in de loop der jaren vrijwel gelijk gebleven: alleen de bezetting van de klassen was verschillend.

Op genoemd aantal bedrijven werd in 1987 circa 20% melk- en kalfkoeien gehouden. Bij een gemiddeld quotum per grootteklasse is bepaald hoeveel quotum op deze bedrijven in 1987 aanwezig was.

In verband met de wijze van beschikbaar komen dient onderscheid te worden gemaakt naar bedrijfsgrootte. Zoals eerder is gebleken zal het voor de grotere bedrijven minder voordelig zijn om het quotum te verhuren dan op de kleinere. Het quotum zal er mogelijk bij voorkeur ook gelijktijdig met grond en gebouwen worden overgedragen.

In tabel 6.3 is een overzicht gegeven van de categorie mogelijke verhuurders van quotum. Op het totaal aanwezige quotum dient nog de korting van 1987/88 en van 1988/89 in mindering te worden gebracht.

Voor de overige en niet-gespecialiseerde bedrijven is er vanuit gegaan dat circa 3.000 bedrijven de melkveehouderij in de

Tabel 6.3 *Geschatte hoeveelheid melkquotum dat t/m 1992 vrijkomt voor verkoop of verhuur: berekend op basis van situatie in 1987/88*

Bedrijfstype/ omvang	Aantal be- drijven dat mogelijk wil overdragen	Quotum be- gin 1987/ 88 (1.000 ton)	Na korting in 1987 en 1988 (4,6%) resteert (1.000 ton)
Melkveebedrijven			
10- 90 sbe	4700	350	334
90-190 sbe	5500	840	800
190 sbe en meer	2000	560	534
Gemengd en overig	3000	225	214
Totaal	15200	1975	1882

komende jaren zouden kunnen beëindigen. Op deze bedrijven is uitgegaan van een gemiddeld quotum van 88 ton per bedrijf; gemiddeld heeft men circa 20 koeien. De gemiddelde melkgift is echter veel lager dan op de grote gespecialiseerde bedrijven.

Voor de periode van het begin van het melkprijsjaar 1987/1988 tot 1992/93 mag derhalve worden verwacht dat in totaal circa 1.900.000 ton melk voor overdracht buiten familieverband beschikbaar kan komen. Gemiddeld per jaar dus 300-400.000 ton. Dit is dus inclusief de overdracht met grond. Het deel van de grotere bedrijven kan daardoor mogelijk ook later beschikbaar komen.

6.3 De vraag naar huurquotum

6.3.1 Inleiding

De invoering van de superheffing heeft op de melkveebedrijven geleid tot een onderbezetting van de aanwezige productiecapaciteit. Een deel van de bedrijven zat omstreeks de invoering zelfs nog in een groeifase en had plannen voor verdere uitbreiding van de melkveestapel. Sommigen zullen via de achteraf toegekende quota en mogelijk door verwerving nadien een deel van het overschot aan capaciteit hebben teruggedrongen. Zoals in paragraaf 6.2 naar voren kwam, hadden de voortgezette bedrijven in de periode 1984-1987 hun melkveestapel met gemiddeld 12% ingekrompen. Met ingang van 1987/88 en 1988/89 zijn weer nieuwe kortingen opgelegd. Een gedeelte hiervan, de zogenaamde schorsingen (4% en 1,5%), wordt gecompenseerd door de uitkering bij niet-levering van melk. De behoefte tot uitbreiding van de heffingvrije hoeveelheid wordt daardoor iets beperkt. De mogelijkheden daartoe zijn evenwel onverminderd gebleven.

Naast de kortingen in het kader van de produktiebeperking ontstaat er een overcapaciteit doordat voor de toegestane melkproduktie minder koeien nodig zijn. De stijging van de melkproduktie per koe stelt de veehouder voor de keuze verkleining van de melkveestapel of verwerven van quotum door kopen of huren.

In deze paragraaf zal worden nagegaan hoeveel melkveehouders er belangstelling hebben voor het vergroten van hun melkquotum. Daarbij gaat het om belangstelling voor zowel het kopen als het huren. Afhankelijk van de vraagprijs zal er een effectieve vraag zijn die zich kan toespitsen op het kopen met de grond of op het huren voor een beperkte periode.

Daarnaast zal worden nagegaan hoe groot de totale vraag naar quotum is. Rekening dient te worden gehouden met de groei als gevolg van de stijging van de melkproduktie per koe. De schatting zal daarom evenals van het aanbod betrekking hebben op de periode tot circa 1992.

6.3.2 Het aantal mogelijke huurders

In het algemeen mag de belangstelling voor extra quotum worden verwacht van melkveehouders met goed uitgeruste bedrijven. Anders dan bij de verwerving van quotum door aankoop van de grond, is er bij het huren geen financieringsprobleem. Het risico dat de quota minder waard zouden kunnen worden, of dat de grond in prijs daalt is bij het huren niet aanwezig. De categorie belangstellenden voor het huren zal dus groter zijn en een andere samenstelling hebben dan die van de kopers van quotum.

Op grond van de verhoudingen in 1987, weergegeven in tabel 6.1, zou het aantal belangstellenden circa 30.000 kunnen bedragen. Dit is het totaal van de bedrijfshoofden die jonger zijn dan vijftig jaar en het deel van de ouderen dat een bedrijfsopvolger heeft. De eerder onderscheiden melkveehouders die geen opvolger hebben of een niet op de melkveehouderij gespecialiseerd bedrijf

Tabel 6.4 De bedrijven met melkvee en hun quota in 1987 ingedeeld naar mogelijke belangstelling voor het huren van quotum

Categorie	Aantal bedrijven	Quotum (1000 ton)
Met belangstelling	30000	9687
Geen belangstelling		
- melkveebedr. tot 190 sbe	10200	1190
- melkveebedr. vanaf 190 sbe	2000	560
Overige en gemengd bedrijf	10600	675
	-----	-----
Totaal	52800	12112

hebben, zullen voor het huren van quotum geen belangstelling hebben. Op de niet-gespecialiseerde bedrijven met melkvee zal er veelal meer gelegenheid zijn om de vrijkomende produktiecapaciteit van de melkveehouderij in de andere sectoren op te vangen.

In tabel 6.4 is aangegeven hoe de categorie belangstellenden binnen het totaal van de melkveehouders kan worden onderscheiden. Tevens is aangegeven hoe groot de melkveestapel en het quotum van genoemde groepen van bedrijven is.

6.3.3 De omvang van de vraag naar huurquotum

De omvang van de vraag naar huurquotum is opgebouwd uit de onderbezetting als gevolg van de toegepaste kortingen op de melkaflevering en de stijging van de melkproduktie per koe.

De vraag door de aanwezige onderbezetting is af te leiden uit de inkrimping van de melkveestapel. Op voortgezette bedrijven is in de periode 1984-1987 de veestapel met gemiddeld 12% ingekrompen. Ten opzichte van het beginjaar van de superheffing waren er deze bedrijven in totaal 217.000 melkkoeien minder. Bij een gemiddelde produktie van 5.200 kg per koe geeft dit een onderbezetting van 1.130.000 ton.

De invoering van de kortingen in 1987 en 1988 heeft op genoemde bedrijven eveneens tot een vermindering van de melkproduktie geleid. Bij een korting van 4,6% op de quota van 1987 is dat een capaciteitsbeperking van 450.000 ton.

De verhoging van de melkproduktie per koe leidt eveneens tot vraag naar quotum. Bij een gemiddelde produktiestijging van 1,5% per jaar kan het produktieniveau in de periode 1987-1992 ruim 7,5% hoger zijn geworden. Ten opzichte van de basisproduktie van de bedrijven in 1984, dus zonder de kortingen, zou er nog aanmerkelijk meer geproduceerd kunnen worden. Samenvattend voor de periode tot 1992:

- Onderbezetting melkveestapel 1984-1987: 1.130.000 ton
- Onderbezetting door korting 1987 en 1988: 450.000 ton
- Verhoging produktiecapaciteit door meer melk per koeplaats 720.000 ton
- Totaal geraamde maximale behoefte: 2.300.000 ton

In deze geraamde behoefte is de inmiddels gerealiseerde verwerving in de periode sinds de superheffing opgenomen via het effect op de melkveestapel. In de periode 1984-88 werd 1.200.000 ton melk toegekend aan veehouders die grond verwierven of achteraf op grond van de bepalingen van de beschikking alsnog meer melk hebben gekregen. Van de genoemde hoeveelheid is circa 700.000 ton toegewezen aan veehouders die daartoe een verzoekschrift hadden ingediend. Bij de hoogte van deze toekenning is steeds rekening gehouden met de normale korting. Een uitzondering vormden de melkveeouders die slechts weinig waren gegroeid in melkveestapel; hun korting was iets geringer.

Circa 540.000 ton melk werd verworven door veehouders die grond aankochten. Deze hoeveelheid kwam reeds in mindering op de verandering in de melkveestapel.

Bij vergelijking van de vraag met het aanbod lijkt er qua grootte een evenwicht. Men moet echter bedenken dat de vraag er reeds is en dat het aanbod in de komende jaren beschikbaar kan komen. Bovendien neemt de vraag nog geleidelijk toe, zodat er landelijk een opwaartse druk op de prijzen zal zijn.

6.4 Regionale vergelijking van vraag en aanbod

6.4.1 Inleiding

Uit studies over de regionale ontwikkeling in landen met een quoteringsstelsel komt naar voren dat de melkveehouderij zich concentreert in de gebieden die zich het best voor de melkveehouderij lenen. In de minder kansrijke gebieden zou de bestaansbasis dan nog verder worden verkleind. Om na te gaan in hoeverre dit verschijnsel zich in de Nederlandse melkveehouderij voor zal kunnen doen, zal een schatting worden gemaakt van vraag en aanbod per gebied. Een precieze vergelijking van de quota per gebied is helaas vooralsnog niet mogelijk.

Als indeling is gebruikt de groepering van de CBS-landbouwgebieden. De afzonderlijke landbouwgebieden zijn daarbij ingedeeld naar de overheersende grondsoort. Juist dit kenmerk is naar verwachting van grote invloed op de mogelijkheden om de grond voor andere produktiemogelijkheden te gebruiken. Verder kunnen ook andere regionale verschillen tussen de gebieden een rol spelen. Vanwege de specifieke plaats is de provincie Flevoland apart onderscheiden.

De onderscheiden gebieden verschillen belangrijk in het aantal bedrijven en ook de totale hoeveelheid heffingvrij te leveren melk verschilt belangrijk. Van het landelijke quotum in 1987 kwam circa 13% voor in zowel het noordelijk als het westelijk weidegebied. In dezelfde orde van grootte zijn de hoeveelheden in het noordelijk, oostelijk en zuidelijk zandgebied. Het rivierkleigebied, het centrale zandgebied en het noordelijk kleigebied zijn weer iets kleiner. De overige gebieden zijn gezamenlijk van dezelfde betekenis als bijvoorbeeld het rivierkleigebied. Toch zijn deze gebieden van grote betekenis voor het aanbod van quotum omdat er relatief veel gemengde bedrijven voorkomen.

6.4.2 Regionale ontwikkeling van de melkveestapel sinds 1984

Uit een vergelijking van de melkveestapel per gebied komen tot nu toe geen aanwijzingen naar voren dat de melkveehouderij in bepaalde gebieden veel meer terugloopt dan gemiddeld over het land. Het aantal melk- en kalfkoeien verminderde het sterkst in de gebieden met overwegend bouwland zoals in het noordelijke en zuidwestelijke zeekleigebied en in de Veenkoloniën. De wat grotere vermindering was er vooral het gevolg van het beëindigen van de melkveehouderij op onder andere de gemengde bedrijven.

Tabel 6.5 Procentuele verandering van de melkveestapel per gebied in de periode 1984-1987 naar aard van de wijziging op bedrijfsniveau; aantal in 1984=100

Gebied	Aard van wijziging bedrijf			
	grond en vee be- houden	alle melkvee afgestoten	melkvee en grond af- gestoten	totaal
Noordelijk zeekleigeb.	-15	-2	-4	-21
West.zeekleigeb.	-16	-5	-2	-21
Zuidw. zeekleigeb.	-12	-8	-3	-23
Rivierengebied	-12	-3	-2	-17
Lossgebied	-10	-8	-2	-20
Noordelijk weidegeb.	-13	-1	-3	-17
Westelijk weidegeb.	-11	-2	-2	-15
Noordelijk zandgeb.	-13	-3	-4	-20
Oostelijk zandgeb.	-11	-3	-2	-16
Centraal zandgeb.	-10	-3	-3	-16
Zuidelijk zandgeb.	-11	-4	-2	-17
Veenkoloniën	-14	-5	-4	-23
Ov. Noord-Holland	-11	-5	-4	-20
Ov. Zuid-Holland	-11	-2	-6	-19
Flevoland	- 9	-2	-2	-13
Nederland	-12	-3	-3	-18

In gebieden waar men vrijwel uitsluitend op de rundveehouderij is aangewezen, liep het aantal melk- en kalfkoeien weinig terug. Zoals eerder opgemerkt, liep ook het aantal melkveebedrijven er minder sterk terug dan in de andere gebieden. Dit is onder meer het geval in het westelijk weidegebied en in het centrale zandgebied. De geringe vermindering van de melkveestapel in deze gebieden kan ook een gevolg zijn van de geringere aanpassingsmogelijkheden van de vele kleinere melkveebedrijven. Ook kan de ontwikkeling van de melkproductie per koe op kleinere bedrijven minder snel gaan dan op de grotere.

Voor Flevoland geldt vermoedelijk dat de geringere vermindering verband kan houden met de nieuw-vestiging van melkveebedrijven en deels ook met het verwerven van quota.

6.4.3 De vergelijking van vraag en aanbod

Bij het per gebied bepalen van het aanbod en de vraag naar quota kan op dezelfde wijze worden gewerkt als bij het schatten van de landelijke hoeveelheden. Op basis van de leeftijdsopbouw van de bedrijfshoofden en het aanwezig zijn van een bedrijfsop-

volger zijn de gespecialiseerde melkveebedrijven ingedeeld. Daarnaast is een onderscheid gemaakt in bedrijfsomvang tot 190 sbe en daarboven. Dit omdat verwacht mag worden dat vooral de kleinere bedrijven de mogelijkheid tot verhuren wat eerder zullen benutten vanwege het grotere voordeel dat daarmee behaald kan worden. Voor de gemengde bedrijven met melkvee is het aantal beëindigers geschat op een derde van het totaal aantal. Het verhuren zal er vermoedelijk niet beperkt zijn tot de oudere melkveehouders, maar ook de jongeren met grotere bedrijven zullen zoals voorheen van deze mogelijkheid gebruik maken. De bij deze indeling verkregen verdeling van de quota over de onderscheiden groepen van bedrijven geeft een aanwijzing over de verhoudingen binnen de gebieden.

In het Centrale zandgebied, maar ook in de niet op de melkveehouderij gespecialiseerde gebieden komt een groot deel van het totale quotum voor op bedrijven die geen of een beperkte continuïteit hebben in de melkveehouderij. Dit is veel minder het geval in de noordelijke weidegebieden en in Flevoland.

Het is echter nog niet mogelijk om aan te geven welke verwerving er gebiedsgewijs in de periode 1984-1987 heeft plaats gevonden. Er zijn geen aanwijzingen dat er een omvangrijk quotum-

Tabel 6.6 Procentuele verdeling van quota in 1987 over categorieën van bedrijven naar mogelijke belangstelling voor verhuren danwel huren

Gebied	Van mogelijke verhuurders (ouderen z. opv. <190sbe en gemengde)	Verhuur noch huur (ouderen z.opv. >190 sbe en ov. gemengde)	Vermoe- delijke huurders	Totaal
Noordelijk kleigeb.	8	7	85	100
Westelijk kleigeb.	11	8	81	100
Zuid west kleigeb.	18	20	62	100
Rivierengebied	10	9	81	100
Lössgebied	14	13	73	100
Noord. weidegebied	10	6	84	100
Westel.weidegebied	14	6	80	100
Noordelijk zandgeb.	11	5	84	100
Oostelijk zandgeb.	15	11	74	100
Centraal zandgeb.	22	15	63	100
Zuidelijk zandgeb.	8	10	82	100
Veenkoloniën	10	11	79	100
Ov. Noord-Holland	12	4	84	100
Ov. Zuid-Holland	16	8	76	100
Flevoland	2	7	91	100
Nederland	12	8	80	100

verkeer in bepaalde richtingen plaatsvindt. Er is vooralsnog vanuit gegaan dat deze verwervingen evenredig hebben plaats gevonden.

De vraag naar huurquotum als gevolg van de kortingen tot en met die van 1988/89 verschilt weinig per gebied. De huurders zouden 10-14% van het aanwezige quotum willen toevoegen. De omvang ligt in de meeste gebieden in de orde van grootte van het totale quotum op de bedrijven met een beperkte continuïteit; dus dat van ouderen zonder opvolger. In het centrale zandgebied en ook in het zuidwestelijk zeekleigebied is echter een veel geringere vraag dan het potentiële aanbod.

Indien de vraag naar quotum nog met gemiddeld circa 5% zal groeien in de periode tot 1992, dan zal dit nog niet voldoende zijn in genoemde gebieden. Het mogelijke vraagoverschot in de andere gebieden kan tot het afstromen van de quota leiden. Dit zal onder ander het geval kunnen zijn in de beide reeds genoemde gebieden maar na verloop van tijd mogelijk ook in het Lössgebied, in de Veenkoloniën en in de meest westelijk gelegen tuinbouwgebieden. Flevoland en de noordelijke klei-, veen- en zandweidegebieden zullen gezien de verhoudingen mogelijk van elders quotum aan gaan trekken.

Tabel 6.7 Hoeveelheden heffingvrije melk per gebied, in % van quotum in 1987/88, die op korte termijn worden gevraagd alsmede het mogelijke aanbod op korte en op iets langere termijn

Gebied	Korte termijn			Langere termijn		
	vraag	aanbod	vraag-saldo	vraag	aanbod	vraag-saldo
Noordelijk zeeklei	13	8	5	20	15	5
Westelijk weidegeb.	14	11	3	20	19	1
Zuidwest. zeekleigeb.	10	18	-8	15	38	-23
Rivierengebied	13	10	3	19	19	0
Lössgebied	12	14	-2	18	27	-9
Noordelijk weidegeb.	14	10	4	20	16	4
Westelijk weidegeb.	13	14	-1	19	20	-1
Noordelijk zandgeb.	14	11	3	20	16	4
Oostelijk zandgeb.	12	15	-3	18	26	-8
Centraal zandgeb.	10	22	-12	15	37	-22
Zuidelijk zandgeb.	13	8	5	19	18	1
Veenkoloniën	13	10	3	18	21	-3
Ov. Noord-Holland	8	12	-4	14	16	2
Ov. Zuid-Holland	12	16	-4	18	24	-8
Flevoland	15	2	13	21	9	12
Nederland	13	12	1	19	20	-1

Onduidelijk is nog in hoeverre het aanbod in de gebieden met een grote veebezetting zoals het Zuidelijk Zandgebied door plaatselijke bedrijven kan worden opgenomen.

6.5 Conclusies en slotbeschouwing

6.5.1 Conclusies

- In de periode sinds de invoering van de superheffing is het aantal bedrijven met melkvee sterker verminderd dan het aantal melk- en kalfkoeien. Voornamelijk op bedrijven die geen of een klein quotum hadden is de melkveehouderij beëindigd. Toch is er nog een aanzienlijk aantal oudere melkveehouders met een kleine melkveestapel.
- De mogelijkheid om het melkquotum te verhuren zoals in België en het Verenigd Koninkrijk is ingevoerd is een extra gelegenheid om het quotum over te dragen. Het voordeel voor de verhuurder hiervan is dat deze de grond behoudt en voor andere doeleinden kan gebruiken. Ook voor de pachters van grond en voor melkveehouders met een hypothecaire lening zijn er minder beperkingen dan bij definitieve overdracht via verkoop of gebruik van de opkoopregeling.
- De verwachting is dat een groot aandeel (30%) van de melkveehouders, vooral de ouderen zonder opvolger en die met een gemengd bedrijf, belangstelling zal hebben voor de tijdelijke overdracht van het melkquotum. Het verhuren maakt een geleidelijke bedrijfsbeëindiging mogelijk en verruimt de mogelijkheden om de bedrijfsvoering aan te passen aan bijvoorbeeld de beperkingen als gevolg van de mestwetgeving.
- Op de kleinere melkveebedrijven leidt het beëindigen van de melkveehouderij tot een grote beperking van de bedrijfsuitgaven. Afhankelijk van de gebruiksmogelijkheden van de niet meer benodigde grond en gebouwen zal de benodigde vergoeding voor het niet melken variëren van 20-30 cent per kg melk. Indien voor de vrijkomende arbeid eveneens nog een bestemming kan worden verkregen zal het benodigde bedrag lager zijn. Op de grotere bedrijven ligt de benodigde vergoeding belangrijk hoger.
- Het aanbod van melkquotum voor verhuur of blijvende overdracht kan over een periode van vijf à zes jaar 17% van het totale quotum omvatten.
- De vraag naar huurquotum houdt verband met de onderbezetting als gevolg van de kortingen op de individuele melkafleveringen. Daarnaast leidt de vergroting van de melkproduktie per koe nog tot de beperking van de melkveestapel. Mede vanwege het ontbreken van financieringsrisico's zal de categorie belangstellenden in beginsel alle bedrijven met continuïteitsmogelijkheden omvatten.

- Op circa 60% van de bedrijven zal in beginsel vraag naar huurquotum kunnen zijn die in de periode tot 1992 19% van het totale quotum kan omvatten.
- Een groot gedeelte van de vraag naar huurquotum is reeds in de huidige situatie aanwezig, terwijl het aanbod eerst na verloop van tijd beschikbaar zal komen. De huurprijzen zullen daardoor op een relatief hoog niveau liggen.
- In de gebieden met gemengde bedrijven zoals het zuidwestelijk zeekleigebied en in het centrale zandgebied zijn naar verhouding veel bedrijven met kleine veestapels. In deze gebieden mag evenals in de voorafgaande jaren een sterke vermindering van de melkveehouderij worden verwacht. Het beschikbare quotum zal er niet helemaal door andere bedrijven opgenomen worden. Te meer omdat in Flevoland en in de noordelijke weidegebieden een vraagoverschot is, is het verplaatsen van de melkveehouderij op een wat langere termijn te verwachten.

6.5.2 Slotbeschouwing

Het invoeren van de verhuurmogelijkheid van melkquotum komt tegemoet aan melkveehouders die door uiteenlopende oorzaken hun quotum niet ten volle kunnen of willen benutten. Tot voor kort kwam deze onderschrijding ten goede aan de verevening op landelijke schaal en sinds de invoering van het fabriekssysteem valt het voordeel toe aan de collega-leveranciers. Het kunnen verhuren draagt bij tot een efficiënte benutting van de produktieruimte. De bedrijven die het best zijn toegerust zullen de melk leveren, minder doelmatige bedrijven zullen dan niet meer produceren.

De vraag naar inzicht in de structurele gevolgen van de tijdelijke overdracht is beantwoord zonder dat de uitvoeringsregels hiervoor bekend waren. Verder waren de recente gegevens over de ontwikkeling van de quota per bedrijf en per gebied niet beschikbaar. Volstaan moest daarom worden met een benadering door middel van aangepaste gegevens. De uitkomsten hebben eveneens een benaderd karakter omdat inzicht in de opvatting van de melkveehouders over de gewenste wijze van voortzetting van hun bedrijf ontbrak: dit zou een speciale enquête vereisen.

Het gemis van inzicht in de regeling van de tijdelijke verhuur komt naar voren bij de verlengingsmogelijkheden die verhuurders zullen verlangen. Van die duurzaamheid zal afhangen of melkveehouders zich in zullen stellen op huur en verhuur van quotum. De prijs zal daardoor mede worden bepaald.

Onduidelijk is ook de positie van de pachter in geval quotum toegerekend aan gepachte grond zal worden verhuurd. Zal de verpachter op grond van de Pachtwet kunnen delen in de huuropbrengst van het melkquotum. Men zou de opbrengst van het verhuurde melkquotum als een deel van de bedrijfsuitkomsten kunnen beschouwen. De regeling zal daarover duidelijkheid moeten verschaffen. De uiteindelijke belangstelling voor huurquotum zal afhankelijk zijn

van de huurprijs in relatie tot de koopprijs door middel van grondverwerving. Ook de melkprijsontwikkeling en de duur en vorm van de superheffing zullen hierbij van invloed zijn. Bij hoge melkprijzen en zekerheid over een langdurige voortzetting van de superheffing zal men eerder geneigd zijn om quotum met grond te verwerven. Bij de aanbieders zullen de onzekerheid over de duur van de superheffing en over het prijsniveau van melk kunnen leiden tot de verkoop in de plaats van de verhuur.

De belangstelling voor het huren van quotum is afhankelijk van de prijs. Indien de verhuur over het hele land mogelijk is zal er sprake zijn van een prijs die gezien de vraag en aanbodsverhoudingen op een vrij hoog niveau ligt. Bij een regionale overdraagbaarheid zal er tussen de gebieden een prijsverschil zijn. In de gebieden met een hoog prijsniveau zal men de voorkeur geven aan het aankopen met de grond in gebieden met een lagere prijs. In de gebieden met een overschotsituatie leidt een lagere prijs tot een verbetering van de positie van de verwervers, waardoor de stroom weer beperkt wordt. Overigens kunnen ook binnen gebieden verschuivingen op gaan treden.

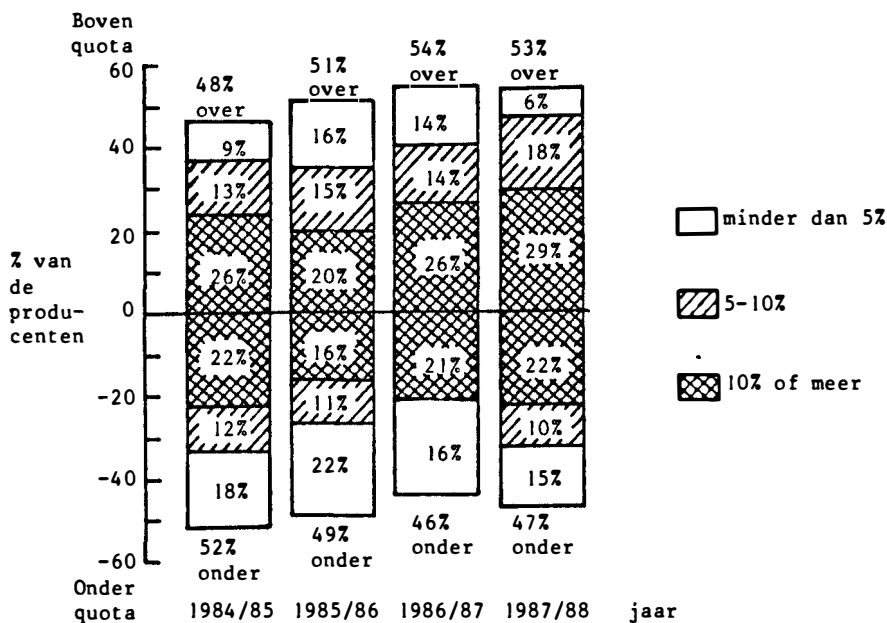
7. Overdracht en leasen van quota in Engeland en Wales

Ing. T. de Haan

7.1 Quotaoverdracht en over- en onderschrijding

Uit twee studies van Milk Marketing Board (november 1987, 1987/88) zijn onderstaande gegevens over de situatie in Engeland en Wales overgenomen.

In Engeland en Wales wordt het leasen van quota sinds 1986/87 toegestaan. Het is erg populair geworden als middel om het quotum tijdelijk te verhogen. In 1987/88 namen in totaal 7201 veehouders deel aan het leasen van quota. Dit is 20% van de veehouders. Hoewel de gemiddelde hoeveelheid per leasetransactie lager is dan in 1986/87, is het aantal transacties gestegen van 3399 tot 5665. Deze toename is waarschijnlijk te danken aan de verschuiving van de uiterste datum waarop een lease-overeenkomst mag worden afgesloten. In 1986 was dat 31 juli. In augustus 1987 werd deze uiterste datum vastgesteld op 30 oktober. In tabel 7.1 wordt de overdracht en het leasen van quota getoond. Opvallend is de sterke stijging van zowel quotaoverdracht als quotaleasing. In Engeland is sinds de invoering van de superheffing het B-systeem toegepast.

Figuur 7.1 Het percentage bedrijven die het quotum onder- of overschreden

Tabel 7.1 Overdracht en het leasen van quota in miljoenen liters en in % van totale quotum

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Quota-overdracht in mln. liters	94	388	599	637
- in % van totaal quota	0,8	3,1	4,8	5,3
Quotaleasing in mln. liters			205	255
- in % van totaal quota			1,7	2,1

Het is achteraf moeilijk na te gaan of de quotumoverdracht en de mogelijkheid tot het leasen van quota invloed heeft gehad op het aantal melkveehouders dat hun quotum over- of onderschrijft en de mate van over- of onderschrijding.

Uit tabel 7.2 blijkt dat de bedrijven die in de vier jaren hun quotum overschreden gemiddeld de grotere bedrijven zijn (categorie A). De bedrijven die vier jaren achtereen hun quotum onderschreden zijn gemiddeld de kleinere bedrijven (categorie D).

Tabel 7.2 Quotumoverschrijders en -onderschrijders

Productie in relatie tot quota	Aantal bedr.	Gemiddeld van 4 jaren		% boven/onder quota in 1984/ 1985/ 1986/ 1987/ 85 86 87 88			
		productie quotum					
A. Steeds boven quota	6.915	432.387	401.604	+ 6,0	+10,1	+ 8,4	+ 6,2
B. Onder dan boven	6.943	365.668	364.947	- 6,7	- 1,3	+ 2,2	+ 6,9
C. Boven dan onder	5.019	322.786	319.402	+ 5,6	+ 4,2	+ 0,2	- 5,3
D. Steeds onder quota	5.124	214.183	246.304	-12,9	-15,7	-12,7	-10,5
E. Wisselend *	9.498	347.818	347.428	- 0,8	+ 1,0	+ 0,3	+ 0,3
Totaal	33.499	344.783	342.575	- 1,0	+ 1,1	+ 1,2	+ 1,3

* Deze bedrijven wisselend onder en boven de quota.

7.2 Regionale verschillen bij overdracht en leasen van quota

Tabel 7.3 geeft een overzicht van de netto toename of afname per regio (indeling volgens Milk Marketing Board) als gevolg van quotumaankopen en -verkoop gedurende vier jaar. Tevens worden de

Tabel 7.3 Netto quotatoename of -afname per regio als gevolg van vier jaar quota-overdracht en als gevolg van het leasen van quota

MMB-regio	Overdracht of leasing			
	door 4 jr. overdracht 1984/85-1987/88		door leasen	
	in mln. liters	in % van het quotum in de regio		
			in mln. liters 1986/87	1987/88
1 Northern	- 5,7	-0,4	+1	+2,8
2 North Western	+31,8	+1,2	-	-2,0
3 Eastern	-10,1	-2,7	-1	-2,3
4 East Midlands	+ 2,3	+0,4	+3	+4,1
5 West Midlands	+10,0	+0,8	-1	-0,8
6 North Wales	+ 1,4	+0,3	-	-
7 South Wales	-27,7	-2,7	+1	+3,7
8 Southern	- 9,1	-1,4	+3	+0,6
9 Mid Western	+10,2	+0,5	-5	-3,7
10 Far Western	+10,2	+0,7	-1	+1,2
11 South Eastern	-14,3	-2,1	-	-3,6

Tabel 7.4 Gemiddeld toegewezen quotum per bedrijf per regio

NMB-regio	Jaar		
	1984/85	1985/86	1986/87
1 Northern	306.503	313.202	317.998
2 North Western	317.125	326.620	336.800
3 Eastern	447.990	457.286	465.806
4 East Midlands	397.660	405.807	423.291
5 West Midlands	372.145	376.758	386.191
6 North Wales	226.390	232.676	240.741
7 South Wales	232.914	241.379	246.135
8 Southern	506.006	511.954	539.122
9 Mid Western	452.656	459.491	474.275
10 Far Western	275.804	285.987	296.150
11 South Eastern	459.589	467.719	480.239

netto toenames en afnames per regio als gevolg van het leasen van quota weergegeven. Dat laatste gebeurt per jaar omdat de mutaties bij leasen tijdelijk zijn. De toe- of afnames per regio door

overdracht en het leasen van quota zijn gering. Bij een vergelijking met tabel 7.4 valt op dat uit een regio met gemiddeld kleine bedrijven (South Wales) de grootste hoeveelheid quota verdwijnt. Procentueel gezien verdwijnt er echter uit de regio Eastern een even grote hoeveelheid quotum hoewel dit een van de regio's is met de grootste bedrijven. Er is dus geen duidelijk verband tussen het verdwijnen van quota uit een regio en de gemiddelde bedrijfsgrootte in die regio.

De toename van het quotum per bedrijf in alle regio's (tabel 7.4) wordt veroorzaakt door de forse afname van het aantal veehouders. Het totale aantal veehouders in Engeland en Wales bedroeg over de vier jaren 1984/85 - 1987/88 respectievelijk 38.177, 37.278, 36.200 en 33.499.

In tabel 7.5 wordt de intra- en de interregionale overdracht en leasing van quota weergegeven. Opvallend is dat naast de stijging van de totale overdracht er een relatief sterkere stijging van de interregionale overdracht en het interregionale leasen heeft plaatsgevonden. Ondanks de grondgebondenheid van quotaoverdracht vindt er tussen regio's relatief nauwelijks meer leasen van quota plaats dan overdracht.

Tabel 7.5 Intra- en interregionale overdracht en -leasen van quota in mln. liters en in %

Jaar	Overdracht			Leasing		
	intra-reg.	inter-reg.	% interreg. van tot.	intra-reg.	inter-reg.	% interreg. van tot.
1985/86	343	45	12			
1986/87	483	116	19	159	46	22
1987/88	506	132	21	194	61	24

Tabel 7.6 Bedrijven en gehuurde quota, verdeeld naar omvang van het oorspronkelijke quotum, 1986/87

Quotumklasse in liters	Bedrijven		Quotahuur		Gemiddeld quota-huur per bedrijf (liters)
	aantal	% milj.ltr.		%	
minder dan 200.000	13.394	36	10	5	747
200.000 - 499.990	15.023	42	75	37	4.992
500.000 - 1.000.000	6.335	18	84	40	13.260
meer dan 1.000.000	1.448	4	36	18	24.862
Totaal	36.200	100	205	100	

In tabel 7.6 wordt een verband getoond tussen het leasen van quota en de bedrijfsgrootte. Uit deze tabel blijkt dat de bedrijven met het grootste quotum per bedrijf het meeste huren. De grootste bedrijven (22%) huren samen 58% van de totaal gehuurde quota. De kleine bedrijven (36%) huren samen maar 5%.

In tabel 7.7 wordt een verband gelegd tussen het aankopen van quota en de bedrijfsgrootte. Net als bij het leasen (zie tabel 7.6) zijn het de grootste bedrijven die de meeste quota aankopen. De grootste bedrijven (22%) kopen samen 54% van de totaal overgedragen quota aan. De kleinste bedrijven (36%) kopen samen maar 19% aan.

Tabel 7.7 Aankopen van quota vergeleken met de bedrijfsgrootte (uitgedrukt in het quotum), 1986/87

Quotumklasse in liters	Bedrijven		Aankopen		Gemiddeld/bedr. (liters)
	aantal	%	milj.ltr.	%	
minder dan 200.000	13.394	36	114	19	8.511
200.000 - 500.000	15.023	42	160	27	10.650
500.000 - 1.000.000	6.335	18	197	33	31.097
meer dan 1.000.000	1.448	4	128	21	88.398
Totaal	36.200	100	599	100	

7.3 Effectiviteit van leasen en prijzen van quota

Zoals in het begin al gesteld is, is het effect van de handel in quota en het leasen van quota op het aantal over- en on-

Tabel 7.8 Effectiviteit van de geleaste quota, 1986/87

Hoeveelheid van geleaste quotum gebruikt/over- of onderschrijder	Aantal bedr.	Verschil tussen produktie en quota (miljoenen liters)	
		zonder leasen	met leasen
Quota gehuurd			
alles /overschrijder	1.694	+146	+40
gedeelte/over-dan onder	1.234	+ 68	-24
niets /meer onder	98	- 4	- 9
Quota verhuurd			
alles /onderschrijder	1.038	-167	-25
gedeelte/onder- dan boven	424	- 50	+ 9
niets /meer over	17	+ 2	+ 4

derschrijders moeilijk na te gaan. Toch blijkt uit tabel 7.8 dat de gehuurde quota wel effectief zijn gebruikt. Op enkele uitzonderingen na zou de mate van onder- en overschrijding zonder leasen hoger zijn geweest op de betrokken bedrijven. Het is echter de vraag of de cijfers in de kolom "zonder leasen" zouden zijn gehaald. Zonder de geleaste hoeveelheid quotum zou de produktie afgestemd zijn op een ander streefgetal, namelijk het oorspronkelijke quotum.

Uit tabel 7.1 bleek al dat de overdracht van quota sinds de invoering van de superheffing steeds in omvang is toegenomen. Ook de quotaprijzen zijn sterk gestegen. In de vier jaren zijn de prijzen zelfs meer dan verdubbeld. In tabel 7.9 wordt dit weergegeven. Ook is de leaseprijs in deze tabel opgenomen. Deze prijs is echter wel een gemiddelde. Over het gehele jaar gezien schommelde de leaseprijs tussen de acht en vier pence per liter. Ook is in de tabel een kolom "verkoopprijs in % van de melkprijs" opgenomen. Ter vergelijking: In Nederland is de verkoopprijs van quota ongeveer 400% van de melkprijs.

Tabel 7.9 Verkoop-en leaseprijzen van quota versus melkprijzen (pence/liter)

Jaar	Leaseprijs	Quotaprijs	Melkprijs	Quotaprijs in % van de melkprijs
1984/85		12,0	14,3	83,9
1985/86		13,4	15,3	87,6
1986/87		21,3	15,7	135,7
1987/88	5,0	28,0		

7.4 Conclusies

- Het zijn in het Verenigd Koninkrijk voornamelijk de grote bedrijven die hun quotum overschrijden en de kleine bedrijven die hun quotum onderschrijden.
- De verschuiving van quota tussen regio's door het leasen en door de overdracht van quota is gering. Ongeveer 20% van het leasen van quota gebeurt tussen regio's. Dit percentage is bij quotaoverdracht bijna gelijk, ondanks de grotere grondgebondenheid van de quota-overdracht.
- Gemiddeld kopen en huren de grotere bedrijven de meeste quota.
- De quotaprijzen zijn in de afgelopen vier jaar verdubbeld. Ten opzichte van quotaprijzen in Nederland is de prijs in Engeland en Wales zeer laag. In 1987 was de quotaprijs bij overdracht ongeveer tweemaal de melkprijs en de leaseprijs ongeveer eenderde van de melkprijs. Bij gelijke verhoudingen

in Nederland zouden deze prijzen f 1,50 en f 0,25 per kg zijn bij respectievelijk kopen en leasen. Duidelijk is, dat de koopprijs in Nederland aanzienlijk hoger ligt. Waarschijnlijk zal de leaseprijs dan ook hoger zijn.

- Sinds 1986/87 bestaat in Engeland en Wales het leasesysteem. De quotaprijs is in deze jaren sterk gestegen ten opzichte van de voorafgaande jaren. Het is moeilijk na te gaan of er een oorzakelijk verband bestaat.

8. Gestaffelde afroming van melkquota bij aankoop

Ir. D.W. de Hoop

8.1 Onderzoek naar gestaffelde afroming

Om kleinere bedrijven meer kansen te geven om quota aan te kopen heeft de CBTB een afromingsstelsel bij aankoop van quota laten onderzoeken. Het afromingspercentage stijgt naarmate het aankopende bedrijf een groter eigen quotum heeft.

Tabel 8.1 Voorbeeld van gestaffelde afroming van quota bij aankoop

Melkquotum aankopend bedrijf in kg	Afromingspercentage
tot 200000	0
200000 - 250000	5
250000 - 300000	10
300000 - 350000	15
350000 - 400000	20
400000 - 450000	25
450000 - 500000	30
meer dan 500000	35

Volgens het voorbeeld zal een bedrijf dat een quotum heeft van meer dan 500000 kg bij aankoop 35% van het verworven quotum moeten afstaan aan de overheid. Een klein bedrijf, met minder dan 200000 kg, wordt bij aankoop van quota niet gekort. De afgeroomde quota kunnen weer om niet aan alle melkveehouders worden toebedeeld.

8.2 Methode om de effecten te schatten

LEI-steekproefgegevens bieden inzicht in de aard van de bedrijven die in 1986/87 quota aankochten. Op basis van PZ-gegevens is een verdeling van de bedrijven naar hoogte van het quotum per bedrijf in 1984 bekend. Om echter meer aanvullende gegevens van de bedrijven te hebben wordt daarnaast gebruik gemaakt van de LEI-steekproef.

Vooraf bedrijven met goede bedrijfsresultaten en hoge besparingen zullen, mede in verband met fiscale aspecten, quota aankopen. Het effect van deze fiscale aspecten is in hoofdstuk 4 besproken. Het bedrijfseconomisch rendement kwam ook aan de orde in dat hoofdstuk. Daar bleek dat extensievere bedrijven een hoger rendement bereiken uit de laatste geproduceerde liters dan intensieve bedrijven.

8.3 Verdeling van melkquota

Uit PZ-gegevens blijkt de verdeling van de bedrijven naar hoogte van het quotum in 1984/85 er uit te zien als weergegeven in tabel 8.2.

Tabel 8.2 *Verdeling van het aantal bedrijven met melkkoeien naar hoogte van het melkquotum voor 1984/85 (Gegevens Produktschap voor Zuivel)*

Melkquotum in kg	Aantal bedrijven
tot 100000	13000
100000 - 200000	14900
200000 - 300000	11000
300000 - 500000	10900
meer dan 500000	3200

8.4 Het type bedrijf dat in 1986/87 quotum aankocht

Uit gegevens van de LEI-steekproef van 1986/87 blijkt dat 7,5% van de bedrijven (groter dan 79 sbe) quotum heeft aangekocht.

Tabel 8.3 *Overzicht van enkele kengetallen van bedrijven die in 1986/87 quotum hebben aangekocht, naar omvang van de melkplas. Gegevens uit de LEI-steekproef van 1986/87; 604 steekproefbedrijven met melkkoeien die in Nederland 45684 bedrijven groter dan 79 sbe representeren*

Melkproductie per bedrijf * 1000 kg	% van de bedr.	Quota-aankopers in 1986/87		Melk prod. per ha	Arbeids- opbr. ondern. * 1000
		in % van de groep	in % van alle bedr.		
tot 200	37,6	1	0,4	10280	10,3
200 - 250	11,4	4	0,5	12800	20,9
250 - 300	12,2	18	2,2	12960	24,9
300 - 350	11,3	4	0,5	14760	29,8
350 - 400	9,0	8	0,7	14160	41,7
400 - 450	5,8	12	0,7	14170	48,6
450 - 500	3,5	14	0,5	14100	47,5
500 - 550	2,3	23	0,5	13450	55,0
meer dan 550	6,9	24	1,7	15720	86,9
Totaal	100		7,5		

Volgens de steekproef kocht 7,5% van de bedrijven in 1986/87 quota aan voor in totaal 169 miljoen kg. Volgens gegevens van het PZ bedroeg de quotumhandel 170 miljoen kg. De bedrijven (groter dan 79 sbe) met een melkproduktie per bedrijf kleiner dan 200000 kg maken 37,5% uit van alle bedrijven; slechts 5% van de kopers bevond zich in deze groep. De groep met meer dan 500000 kg melk per bedrijf bevat 9,2% van alle bedrijven, maar 29% van de kopers.

Onder de aankopende bedrijven bleken de grotere bedrijven gemiddeld meer aan te kopen dan de kleinere (tabel 8.4).

Tabel 8.4 Verdeling van quota-aankopende bedrijven volgens het LEI-boekhoudnet (1986/87)

Melkpro- duktie per bedr. (ton)	% van popu- latie	% van quota- kopende bedrijven	Gem. aan- koop (ton) per bedr.	% van totale quota-aan- kopen
tot 200	37,6	3,5	18,1	1,3
200 - 350	34,9	41,5	29,5	24,3
350 - 500	18,3	25,6	60,2	31,4
500 en meer	9,2	29,4	72,6	43,0
Totaal/gem.	100,0	100,0	50	100,0

Bron: Landbouw-Economisch Bericht, 1988.

De gemiddelde quotumaankoop was volgens tabel 8.4 50000 kg. Volgens de LEI-steekproef kocht 7,5% van de bedrijven quota aan; dit zijn ongeveer 3400 bedrijven. Enkele kenmerken van deze bedrijven zijn:

-	gemiddeld aantal ha voederoppervlakte	33,6
-	" melkgift per koe	6360
-	" melkproduktie per ha	13305
-	" arbeidsopbrengst per ondernemer (na aftrek jaarkosten voor quotumaankoop)	49300
-	% bedrijven met een ligboxenstal	73

8.5 Hoogte van de besparingen en belastingen op de bedrijven

Naarmate de bedrijfsresultaten en de besparingen beter zijn zullen de bedrijven sneller geneigd zijn om quota aan te kopen, mede om de te betalen belasting te drukken.

Tabel 8.5 Enkele kengetallen van bedrijven met melkkoeien die ingedeeld zijn naar hoogte van de melkproduktie per bedrijf. Gegevens van de LEI-steekproef van 1985/86

Melkpro- duktie per bedrijf * 1000 kg	% be- drijf- ven tot.	% be- drijf- ven met ligbox	Be- spa- * 1000	Bet. inkomst. belast. * 1000	% v/d bedr. in de groep		
					>157 sbe	>50000 besparing	>20000 ink.bel.
tot 200	42,3	9	4	2,0	19	5	2
200 - 250	12,7	62	13	4,9	59	7	5
250 - 300	10,1	64	20	8,5	96	5	10
300 - 350	12,3	87	14	8,4	100	9	14
350 - 400	8,2	80	20	10,0	100	17	14
400 - 450	4,6	97	29	13,0	100	38	22
450 - 500	2,5	100	58	14,7	100	41	37
500 - 550	1,8	100	46	6,1	100	54	19
meer dan 550	5,5	93	43	21,0	100	56	38

Uit tabel 8.5 blijkt dat gemiddeld per bedrijf de hoogte van de besparingen en de betaalde inkomstenbelasting in 1985/86 stijgt als de melkproduktie per bedrijf toeneemt. Daar het aantal bedrijven dat quota aankoopt gering is, is in de tabel verder aangegeven welk percentage van de bedrijven in de groep hoge besparingen heeft (meer dan 50000 gulden) en veel inkomstenbelasting heeft betaald (meer dan 20000 gulden). Duidelijk blijkt uit de tabel dat in de groepen waar relatief veel quota worden aangekocht ook relatief veel bedrijven zijn met hoge besparingen en betalingen van inkomstenbelasting.

Door het voorgestelde afrotingsstelsel wordt het voor bedrijven met veel melk minder interessant om quota aan te kopen en zullen deze alleen bij een wat lagere prijs in de markt zijn. Of de prijs van de quota sterk zal dalen hangt mede af van de vraag of er bedrijven zijn met weinig melk (en dus een laag afrotingspercentage), maar met hoge besparingen of hoge betalingen aan inkomstenbelasting. Uit de tabel blijkt dat op 5% van de bedrijven met een melkproduktie die kleiner is dan 200000 kg de besparingen hoger waren dan 50000 gulden. Op de bedrijven tot 300000 kg melk had ruim 5% van deze bedrijven (dit is ongeveer 3,5% van alle bedrijven) besparingen boven de 50000 gulden. Uit andere berekeningen bleek dat op 9,5% van de bedrijven in deze groep (dit is 6,2% van alle bedrijven) de besparingen hoger waren dan 40000 gulden. Dit betekent dat er in de groep van bedrijven met minder dan 300000 kg melk relatief veel belangstelling zal zijn op de kleine quotamarkt.

In tabel 8.5 wordt ook zichtbaar gemaakt het deel van de groep dat bestaat uit kleinere en grotere bedrijven (grens bij

157 sbe). Zo blijkt dat een vrij groot deel van de bedrijven met een relatief laag quotum (tot 300000 kg) tot de grotere bedrijven behoort.

8.6 Conclusies

Het beschouwde afromingsstelsel bij quota-aankoop zal een drukkend effect op de quotaprijs hebben, hoewel het effect niet hoog wordt ingeschat, omdat:

- de quotamarkt klein is,
- op een deel van de bedrijven met weinig melk - zij het een klein deel - ook hoge besparingen voorkomen,
- bedrijven met weinig melk gemiddeld extensiever zijn en een extra kg quotum daar bedrijfseconomisch een hoger saldo oplevert dan op intensieve bedrijven.

Het systeem van gestaffelde afroming bij aankoop van melk-quota kan een licht positief effect hebben op de kostprijs van de melk omdat:

- de prijs van quota enigszins zal dalen,
- het afgeroomde quotum om niet aan de bedrijven kan worden toebedeeld.

9. Effecten op bedrijfsresultaten van handhaving, plotselinge of geleidelijke afschaffing van de superheffing

Ir. D.W. de Hoop. ing. T. de Haan

9.1 Inleiding

Voorals in Nederland wordt na enkele jaren superheffing steeds meer gesproken over de afschaffing van het contingenteringssysteem. Als redenen kunnen worden genoemd de prijsstijging van de melk en de hoge prijzen voor de aankoop van quota. De zuivelsector zou door de melkprijsstijging een deel van de markt kunnen verliezen aan de concurrentie op de wereldmarkt en aan de zogenaamde "melkvervangers".

Door de hoge kosten voor quota-aankopen wordt het voor jonge veehouders steeds moeilijker een bedrijf te beginnen of om een bestaand bedrijf uit te breiden. Er moet steeds meer vermogen gestoken worden in de produktierechten. Al dit geld verlaat de landbouw via veehouders die er meer stoppen.

Veel zittende veehouders zijn echter blij met de huidige melkprijzen en zien de superheffing als een garantie voor deze prijzen. Voor hen betekent een hoge quotaprijs tevens de garantie voor een goede oudedagsvoorziening.

In de toekomst zullen bij handhaving van de superheffing steeds meer veehouders voor de produktierechten, de quota, moeten betalen, waardoor op den duur een geleidelijke stijging van de kostprijs op zal treden. Hiervan wordt een schatting gegeven.

Een plotselinge afschaffing van de superheffing zal, bij handhaving van het huidige prijsniveau, een sterke produktiestijging tot gevolg hebben. Op korte termijn is er namelijk nog veel onbenutte produktiecapaciteit. Een sterke produktiestijging zou alleen voorkomen kunnen worden door een forse prijsdaling van de melk. Dit zou echter een sterke inkomensachteruitgang tot gevolg hebben. Op de lange termijn zal de produktiecapaciteit zich meer aanpassen aan de mogelijkheden om te produceren. Tevens komt er door een vrij sterke afvloeiing van melkveeouders ruimte voor produktieuitbreiding op de overblijvende bedrijven. Om de produktie bij een geleidelijke afschaffing stabiel te houden zal de prijs van melk wel moeten dalen, maar waarschijnlijk minder dan bij een plotselinge afschaffing.

De lange-termijn-effecten op de saldi per ha en de kostprijs van de melk worden in dit hoofdstuk gegeven voor een situatie met handhaving en een situatie met geleidelijke afschaffing van de superheffing.

9.2 Basisjaar 1986/87

Met behulp van een regressie-analyse op basis van LEI-streekproefbedrijven en -studiebedrijven is een vergelijking

samengesteld, waarmee het saldo per ha kan worden berekend, afhankelijk van veebezetting en melkgift per koe. Voor een verdere beschrijving wordt verwezen naar LEI-publikatie 3.137 "De invloed van de melkgift op het saldo per koe", (Daatselaar, 1988).

Het saldo is opgebouwd uit de opbrengsten minus de variabele kosten.

Tabel 9.1 Saldo per ha en toename van het saldo per extra kg quotum bij verschillende intensiteiten en melkproducties per koe, berekend op basis van LEI-bedrijven van 1986/87

Quotum per ha in kg meetmelk	Productie per koe in kg meetmelk			
	6000		7000	
	saldo/ha	toename per extra kg quotum	saldo/ha	toename per extra kg quotum
7500	4405	0,44	4363	0,47
10000	5504	0,39	5532	0,42
12500	6467	0,34	6589	0,38
15000	7323	0,31	7552	0,35
17500	8100	0,29	8438	0,33
20000	8827		9267	

Tabel 9.2 Verdeling van de bedrijven met melkkoeien (groter dan 79 sbe) naar kg melk per ha; LEI-gegevens 1986/87

Quotum per ha in kg meetmelk	Aantal bedrijven	% van de bedrijven	% van totale melkproductie Ned.	Melkgift per koe
tot 7500	4766	10,5	4,9	5044
7500 - 10000	8874	19,6	14,6	5506
10000 - 12500	9936	22,0	23,4	5905
12500 - 15000	11250	24,9	28,1	6111
15000 - 17500	4146	9,2	10,6	6241
17500 - 20000	2861	6,3	7,9	6242
meer dan 20000	3342	7,5	10,5	6239

In tabel 9.1 wordt de situatie in het basisjaar (1986/87) geschetst. In deze tabel wordt naast het saldo per ha ook de saldotoename per extra kg quotum gegeven, of de saldodaling per kg quotumafname. Hieruit blijkt dat extensieve bedrijven, bedrijven met een laag quotum per ha, een aanzienlijk hogere saldotoename per extra kg quotum hebben dan intensieve bedrijven, ofwel de kostprijs van de laatste liters is op de extensieve bedrijven veel lager dan op de intensieve bedrijven.

Tabel 9.2 geeft een verdeling van het aantal bedrijven naar kg melk per ha. Bijna de helft van de bedrijven (47%) heeft een produktie tussen de 10000 en 15000 kg per ha.

9.3 Handhaving van de superheffing

9.3.1 Uitgangspunten

Bij de berekening van de situatie in het jaar 2000, waarbij de superheffing gehandhaafd blijft, wordt uitgegaan van het volgende:

- basisjaar is 1986/87;
- er vindt geen afschrijving plaats op het quotum;
- de melkprijs blijft op het niveau van 1986/87;
- er vindt een quotumdaling plaats van 10%, uitgevoerd in 1987/88 en 1988/89;
- bij familie-overdracht kost een kg quotum f 1,50;
- bij vrije overdracht kost een kg quotum f 5,-;
- de rente bedraagt 7%;
- door de quotumdaling van 10% is een voerprijsdaling te verwachten. Deze daling is moeilijk in te schatten. Er worden drie situaties doorgerekend:
 1. geen voerprijsdaling;
 2. een ruwvoerprijsdaling van 20%;
 3. een ruwvoerprijsdaling van 20% en een krachtvoerprijsdaling van 10%;
- in het jaar 2000 is 35% van de totale quota overgedragen in familieverband en 20% via vrije overdracht 1);

-
- 1) Geschat op basis van Meitellingsgegevens van 1984, waaruit blijkt, dat:
- 16% van alle koeien werden in 1984 gehouden op bedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar, en zonder opvolger;
 - 32% van alle koeien werden in 1984 gehouden op bedrijven met een bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar, en met een opvolger.

Ook zal een klein deel van de bedrijven met een bedrijfshoofd jonger dan 50 jaar, tot het jaar 2000 beëindigd of overgenomen worden.

- het EG-budget voor zuiveluitgaven blijft constant;
- overige hier niet genoemde prijzen blijven constant.

De rentekosten per jaar voor een kg aangekocht quotum bedragen bij familie-overdracht f 0,105 (7% van f 1,50) en bij vrije overdracht f 0,35. Er wordt hierbij van uitgegaan dat een kg quotum bij handhaving van het quotasysteem zijn waarde zal behouden. Omdat er bedrijfseconomisch gezien niet meer gerekend hoeft te worden met afschrijvingen op aangekochte quota zal de quotaprijs ten opzichte van 1986/87 nog stijgen. De prijs bij familie-overdracht is op 30% van de vrije quotumprijs gesteld, hetgeen overeenkomt met de situatie bij grondoverdracht.

9.3.2 Resultaten

In tabel 9.3 worden de rentekosten in het jaar 2000, ontstaan door quotumaankopen, weergegeven. Ook de saldodaling door de quotumkorting wordt gegeven, bij een melkproductie per koe van 6000 en van 7000 kg. Bij de berekeningen van de saldi in het jaar 2000 is geen rekening gehouden met de produktiviteitsstijging. Hierop wordt later teruggekomen.

Tabel 9.3 Jaarlijkse kosten per ha door familie- en vrije-overdracht van quota, en saldodaling bij 10% quotumkorting ten opzichte van 1986/87

Quotum per ha in kg meetmelk in 2000	Kosten per ha		Saldodaling per ha door 10% quotumkorting bij	
	overdracht binnen familie	vrije-overdracht	6000 kg/koe	7000 kg/koe
6750	248	473	361	376
9000	331	630	422	453
11250	413	788	466	516
13500	496	945	502	568
15750	579	1102	537	613
18000	662	1260	579	659

Er is verondersteld dat de overdracht van quota alleen plaats heeft gebonden aan de grond en in evenredigheid met het huidige quotum per ha. De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van tabel 9.1. Bij de saldodaling als gevolg van de 10% quotumkorting is in de cijfers van tabel 9.3 nog geen rekening gehouden met een daling van de ruwvoerprijs en mogelijk de krachtvoerprijs. In tabel 9.4 worden de effecten van deze prijsdalingen zichtbaar gemaakt; het effect van alleen een daling van de ruwvoerprijs met 20% en het effect van zowel een prijsdaling van aangekocht ruwvoer (20%) als van krachtvoer met 10%.

Tabel 9.4 Saldostijging per ha per jaar alsgevolg van een daling van aangekocht voer door de quotumkorting met 10%

Quotum per ha in kg meetmelk jaar 2000	Prijsdaling van ruwvoer met 20% bij produktie / koe		Prijsdaling van ruwvoer met 20% en krachtvoer met 10% bij produktie / koe	
	6000	7000	6000	7000
6750	-35	-27	45	53
9000	6	4	120	118
11250	68	13	221	203
13500	149	116	342	303
15750	245	192	480	419
18000	354	280	631	547

Uit tabel 9.4 blijkt dat de intensieve bedrijven sterk profiteren van een prijsdaling van aangekocht voer. De bedrijven met een zeer laag quotum per ha hebben echter een negatief effect bij een prijsdaling van alleen ruwvoer, daar deze bedrijven ruwvoer verkopen.

Tabel 9.5 Saldo per ha per jaar in het basisjaar 1986/87 vergeleken met het saldo per ha na aftrek kosten van quota-overdracht, quotumkorting van 10% en effect van prijsdaling van alleen ruwvoer met 20%, (bij een produktie per koe van 7000 kg per jaar)

Quotum per ha in kg meetmelk, jaar 2000	1986/87	Handhaving superheffing
6750	4363	3239
9000	5532	4122
11250	6589	4925
13500	7552	5659
15750	8438	6336
18000	9267	6966

De daling van het saldo ter opzichte van het basisjaar door de kosten van quotaoverdracht en de effecten van quotumkorting en prijsdaling van aangekocht voer is aanzienlijk; procentueel gezien is het voor de verschillende bedrijfstypen ongeveer gelijk namelijk circa 25%. Als er ook nog een neerwaarts effect zal zijn op de prijs van krachtvoer dan zullen de saldi van de intensievere bedrijven procentueel minder dalen.

Bij de overdracht van quota, hetzij in familieverband, hetzij bij de vrije overdracht, verlaat veel geld de melkveehouderij. Bij handhaving van de superheffing zal tot het jaar 2000 35% van het totaal toegewezen quotum worden overgedragen in familieverband. Op de vrije markt zal 20% worden overgedragen. In 1986/87 bedroeg het totaal toegewezen quotum 12.176.000 ton. Zoals in de uitgangspunten gesteld is, daalt het totaal toegewezen quotum met 10% tot 10.958.400 ton. In tabel 9.6 wordt de geldstroom, die de melkveehouderij in de periode 1986 tot 2000 verlaat door quota-overdracht, weergegeven. Deze wordt geschat op in totaal ruim 16,5 miljard gulden en zal toenemen tot alle quota zijn overgedragen. De toename zal echter wel steeds geringer worden. Nadat er een stabilisatie is opgetreden zal relatief meer quotum in familieverband worden overgedragen en relatief minder op de vrije markt. Dit betekent echter niet dat de totale financieringsbehoefte in de melkveehouderij door de superheffing met dit bedrag zal stijgen. Door de beperking van de melkproductie in de afgelopen jaren en de verwachte stijging van de melkproductie per koe zal de vraag naar grond en daarmee de grondprijs aanzienlijk dalen.

Tabel 9.6 Geschatte quota-overdracht tot het jaar 2000

	Hoeveelheid (1000 ton)	Waarde (miljoenen gulden)
Overdracht in familieverband	3835	5753
Overdracht op vrije markt	2192	10958
Totaal	6027	16711

9.4 Plotselinge en geleidelijke afschaffing van de superheffing

9.4.1 Uitgangspunten

Bij een plotselinge afschaffing van de superheffing is het waarschijnlijk dat de melkproductie rigoreus toe zal nemen, tenzij een zeer forse daling van de melkprijs wordt doorgevoerd. Door het instellen van de quoterings is er namelijk een flinke onbenutte productiecapaciteit ontstaan, die op vrij korte termijn weer benut zal kunnen worden. Bovendien is de prijselasticiteit van het aanbod (d.w.z. de aanbotsverandering door een prijsverandering van de melk) op korte termijn veel lager dan op de lange termijn (Meester & Oskam, 1983 en Oskam, 1988). De volgende veronderstellingen zijn gemaakt:

- de prijselasticiteit van de vraag op korte termijn is -0,3;
- de prijselasticiteit van het aanbod op korte termijn is 0,5;
- er bestaat een onbenutte productiecapaciteit van 25%.

De melkprijs zal op korte termijn met ongeveer 30% moeten dalen om de totale produktie niet meer te laten stijgen dan de stijging van de vraag als gevolg van deze prijsdaling. Dat zal desastreus gevolgen hebben voor de inkomensontwikkeling in de melkveehouderij, als er geen aanvullende maatregelen genomen worden.

Om deze sterke inkomensdaling op korte termijn te voorkomen, kan overwogen worden om de superheffing geleidelijk (of op termijn) af te schaffen. Gedacht kan worden aan het tijdelijk toepassen van een tweeprijzensysteem. Bij dit systeem wordt voor een bepaald percentage van het quotum de volle prijs betaald. De rest van het quotum zal volgemolken mogen worden, maar hiervoor ontvangt de veehouder dan een lagere prijs. Deze hoeveelheid zal eventueel vergroot kunnen worden, omdat op bedrijven waar het produceren van melk voor de lage prijs niet rendabel is, de totale produktie zal dalen. Het percentage, waarvoor de volle prijs wordt betaald zal van jaar op jaar iets verlaagd worden.

Het voordeel van dit systeem is de grotere flexibiliteit. Als het aanbieden van melk voor de lage prijs voor een veehouder niet rendabel is, dan zal hij geen melk voor die prijs gaan produceren. Zijn totale melkproduktie zal hierdoor dalen. Voor een andere veehouder is het misschien wel rendabel om melk voor de lage prijs te gaan produceren. Zijn totale melkproduktie zou zelfs mogen stijgen, om de totale Nederlandse produktie op peil te houden.

Een geleidelijke afschaffing van het quotumsysteem, gepaard gaand met een geleidelijke daling van de gemiddelde melkprijs, betekent dat de produktie op korte termijn niet kan worden uitgebreid. Op langere termijn zal de produktiecapaciteit zich echter richten op de economische mogelijkheden op lange termijn, dat wil zeggen op de situatie met een aanzienlijk lagere melkprijs. Dit betekent dat de prijselasticiteit van het aanbod op de lange termijn vrij hoog is: geschat wordt 1,3 (Meester & Strijker, 1985; Oskam, 1988). Ook komt er op de langere termijn vrij veel produktiecapaciteit vrij van bedrijven die worden beëindigd. Wel zal op de langere termijn de melkproduktie per bedrijf sterk kunnen stijgen door de snelle technologische ontwikkelingen, resulterend in meer melk per koe en meer melkkoeien per arbeidskracht. Deze technologische ontwikkelingen zouden bij gelijke prijzen een uitbreiding van de produktie tot gevolg hebben.

De snelheid van de technologische ontwikkelingen en de mate van beëindiging van bedrijven bepaalt de mogelijkheden tot uitbreiding van de totale melkproduktie in Nederland. Theoretisch kan dit weergegeven worden in een jaarlijkse verschuiving van de aanbodscurve. Het schatten van deze verschuiving is moeilijk. Op basis van historische gegevens zijn berekeningen gemaakt in een situatie zonder quoterings (Oskam 1988). In een situatie met quoterings zullen nieuwe technologische ontwikkelingen minder snel toegepast worden zodat de jaarlijkse verschuiving van de aanbodscurve geringer zal zijn. In de studie "De superheffing - is er

een alternatief?" (Oskam et al., 1987) worden de volgende schattingen van de jaarlijkse verschuiving van de aanbodscurve gegeven:

- 2,3 - 2,5% bij een quoteringssysteem;
- 3,3 - 4,0% bij een systeem met lage superheffing bij overschrijding van het quotum;
- ongeveer 4% bij een vrije-markt-situatie.

In het alternatief, afschaffing van het quoteringssysteem op termijn, geldt tot het jaar 2000 nog het contingenteringssysteem, zodat de jaarlijkse verschuiving van de aanbodscurve geschat wordt op 2,5%. Andere veronderstellingen zijn:

- de prijselasticiteit van het aanbod op langere termijn is 1,3;
- de prijselasticiteit van de vraag op langere termijn is -0,5.

De benodigde prijsdaling van de melk (bij een geleidelijke afschaffing van het quoteringssysteem) kan als volgt berekend worden:

- de jaarlijkse verschuiving van de aanbodscurve bij ongewijzigde prijzen van 1988/89 tot en met 2000/01 betekent een potentiële uitbreiding van 37,8%;
- om de produktie niet meer te laten stijgen dan de vraagstijging dient de prijsdaling, in het jaar 2000 ten opzichte van 1988/87 21% te zijn. (De aanbodselasticiteit maal de prijsverandering minus de vraagelasticiteit maal de prijsverandering moet gelijk zijn aan de potentiële uitbreiding $1,3 * \%P - (0,5 * \%P) = -37,8$).

Bij de berekening van de effecten voor het jaar 2000, waarbij de superheffing geleidelijk is afgeschaft en een tweeprijzen-systeem is ingevoerd, gelden de volgende uitgangspunten:

- de afzet van melk neemt met 10% toe door een prijsdaling; hierdoor daalt het quotum niet, zoals wel het geval is bij handhaving van de superheffing. Het quotum tot het jaar 2000 blijft dan gelijk aan dat van 1986/87. Er wordt wel van uit gegaan dat, ondanks het tweeprijzensysteem, dit quotum volgemolken wordt;
- de ruwvoerprijs blijft constant, daar de produktie constant blijft;
- in het jaar 2000 behoeven geen kosten voor quotumoverdracht berekend te worden, omdat de investering dan geheel afgeschreven moet zijn;
- het gedeelte van het quotum waarvoor de volle prijs (f 0,74 per kg) wordt ontvangen wordt jaarlijks verlaagd met 3,5%, zodat in het jaar 2000/01 de gemiddelde melkprijs met 21% is gedaald. De rest van het quotum mag volgemolken worden voor een lagere prijs (bijvoorbeeld f 0,40 per kg).

In tabel 9.7 wordt het verloop van de gemiddelde melkprijs weergegeven bij het volmelken van het quotum. Voor veehouders die minder melk voor de lage prijs gaan leveren ligt de gemiddelde melkprijs uiteraard hoger.

Tabel 9.7 Gemiddelde melkprijs onder het tweeprijzensysteem

Jaar	% van de melk met prijs van		Gemiddelde melkprijs bij bij volmelken van het quotum (gld/100 kg)
	0.74	0.40	
1988/89	96.5	3.5	72.81
1989/90	93.0	7.0	71.62
1990/91	89.5	10.5	70.43
1991/92	86.0	14.0	69.24
1992/93	82.5	17.5	68.05
1993/94	79.0	21.0	66.86
1994/95	75.5	24.5	65.67
1995/96	72.0	28.0	64.48
1996/97	68.5	31.5	63.29
1997/98	65.0	35.0	62.10
1998/99	61.5	38.5	60.91
1999/00	58.0	42.0	59.72
2000/01	54.5	45.5	58.53

Er is voor het eerste jaar na afschaffing van de superheffing niet gerekend met een produktieuitbreiding ten opzichte van 1986/87. Bij een stijging van de melkproduktie zou dan namelijk de melkprijs verder moeten dalen om de afzet te garanderen bij een gelijkblijvend EG-budget voor het zuivelbeleid. Bovendien zou een uitbreiding gepaard gaan met stijging van de voerprijzen; vooral van ruwvoer en in minder mate waarschijnlijk ook van krachtvoer.

9.4.2 Resultaten

In het jaar 2000 zal onder de hiervoor beschreven voorwaarden de gemiddelde melkprijs met f 15,47 per 100 kg gedaald zijn (74.00 - 58.53). De gevolgen hiervan voor het saldo zijn weergegeven in tabel 9.8, in de kolom "saldodaling/ha". Deze daling is berekend bij een gelijkblijvende produktie.

In die tabel is tevens aangegeven welke bedrijven melk zullen gaan leveren voor de lage prijs. Dit blijkt uit de kolom "marginale variabele kosten". Voor bedrijven waarbij deze variabele kosten ongeveer 40 cent zijn, zal het niet interessant zijn om melk voor 40 cent te gaan leveren. Vooral voor extensieve bedrijven met hoge produktie per koe is het rendabel om te gaan

produceren voor de lage prijs, omdat deze lage marginale kosten hebben. Men mag dan ook verwachten dat bij invoering van het hier beschreven tweeprijzensysteem een verschuiving van de melkproduktie optreedt, van de intensieve naar extensievere bedrijven.

Ook is in een kolom aangegeven wat het effect op het saldo is van een produktieuitbreiding bij de extensieve bedrijven en een verlaging van de produktie bij de intensievere bedrijven. De mate van produktieverlaging op de intensieve bedrijven is zo gekozen dat het hoogste saldo per ha wordt bereikt. De door deze produktieverlaging vrijgekomen melk wordt verdeeld onder de extensieve bedrijven. Omdat deze groep bedrijven in totaliteit een grotere oppervlakte bevat, is de produktiestijging per ha geringer dan de daling bij de intensieve bedrijven.

Uit de kolom "nieuw saldo" blijkt dat het saldo bij de extensieve bedrijven stijgt als de produktie wordt verhoogd. Daartegenover staat echter wel een verhoging van de arbeidsbehoefte. Bij de intensieve bedrijven stijgt het saldo enigszins bij een produktiebeperking. Deze stijging is echter maar gering, terwijl de arbeidsbesparing veel aan het resultaat zal bijdragen.

Tabel 9.8 *Saldo in het basisjaar 1986/87 en saldodaling per ha door invoering van het tweeprijzen systeem, marginale variabele kosten, en nieuw saldo door een vrijwillige produktiebeperking of uitbreiding, in het jaar 2000 bij een melkgift per koe van 7000 kg*

Quotum per ha in kg meetmelk	Saldo/ha in 1986/87	Saldo daling/ ha	Marginale variabele kosten/ kg melk	Produktie uitbrei- ding of be- perking/ha	Nieuw saldo/ha jaar 2000
7500	4363	1156	0.27	+1000	3347
10000	5532	1544	0.32	+ 500	4038
12500	6598	1930	0.35	0	4655
15000	7552	2315	0.39	0	5232
17500	8438	2701	0.41	-1000	5731
20000	9267	3087		-2500	6201

Uit tabel 9.8 blijkt dat het effect van een prijsdaling van de melk, gepaard gaande met een kleine verschuiving van de melkproduktie, aanzienlijk is. Het negatieve effect op het saldo in het jaar 2000 ten opzichte van 1986/87 loopt op van 23% op de extensieve bedrijven tot 33% op de intensieve bedrijven.

9.5 Het inkomensniveau

Hoewel het bij de vergelijking van de diverse systemen gaat om de verschillen tussen de saldi per ha wordt hier aandacht be-
72

steed aan het inkomensniveau in het jaar 2000. Dit niveau is namelijk van veel andere factoren afhankelijk. In het kort worden de invloeden van enkele factoren belicht.

De daling van het saldo per ha, zoals weergegeven in tabel 9.5 en 9.8, betekent niet dat de inkomens van veehouders in het jaar 2000 ten opzichte van 1986/87 in gelijke mate zullen dalen. Door beëindiging van bedrijven zal er een schaalvergroting optreden op de overgebleven bedrijven. Daarnaast zullen ook de technologische ontwikkelingen bijdragen aan de produktiviteitsstijging.

De bruto produktiviteitsstijging was op de grotere weidebedrijven in de periode 1975/76 tot 1985/86 gemiddeld 1,3% per jaar (BEF, 1988). Een bruto produktiviteitsstijging betekent, dat er per eenheid produkt minder produktiemiddelen nodig zijn. Zoals eerder aangegeven zal onder een contingenteringssysteem de produktiviteitsstijging geringer zijn. Stel dat deze gemiddeld voor alle bedrijven 0,75% is per jaar, dan betekent dit tot het jaar 2000 een stijging van 10%. Bij gelijke prijzen en gelijke produktie zullen dan de variabele en de vaste kosten met 10% dalen.

In 1986/87 bedroegen de vaste kosten per ha gemiddeld f 8.124 en de variabele f 6.389, zodat door de produktiviteitsstijging van 10%, de kosten per ha met f 1.451 zullen dalen. Daarnaast zal door de schaalvergroting de oppervlakte per arbeidskracht toenemen, zodat waarschijnlijk de arbeidsopbrengst van de ondernemer, ondanks een daling van het saldo per ha, gemiddeld niet of slechts weinig zal dalen. Wel zal dan, als de inkomens in de rest van de maatschappij groeien, de inkomensontwikkeling in de melkveehouderij achterblijven.

9.6 Vergelijking van handhaving en geleidelijke afschaffing van de superheffing

In tabel 9.9 zijn de saldi in het jaar 2000 bij de beide systemen opgenomen. In de situatie, waarbij een tweeprijzensysteem wordt ingevoerd is het saldo gelijk aan het in tabel 9.8 gegeven nieuwe saldo.

Bij vergelijking van deze saldi blijkt dat alleen het saldo van de zeer extensieve bedrijven bij afschaffing van de superheffing in combinatie met de invoering van een tweeprijzensysteem, hoger is dan bij handhaving van de superheffing. Bij de overige bedrijfstypen is juist bij handhaving van de superheffing het saldo hoger.

Er is in de berekeningen geen rekening gehouden met het feit dat de afzet van melk, bij gelijkblijvende melkprijs, zal dalen alsgevolg van nieuwe "zuivelvervangers". Door een prijsdaling van de melk zou deze ontwikkeling sterk worden geremd. Het zou kunnen betekenen dat bij handhaving van de superheffing er een verdere quotumbeperking nodig is om deze mogelijke afzetdaling op te vangen. Een verdere quotumkorting van 10% zou, bij gelijkblijvende voerprijzen, een saldidaling per ha veroorzaken van 300 tot 500 gulden.

Tabel 9.9 Saldi per ha in jaar 2000 bij respectievelijk handhaving en geleidelijke afschaffing van de superheffing (Berekend bij een melkgift per koe van 7000 kg en exclusief de effecten van een produktiviteitsstijging

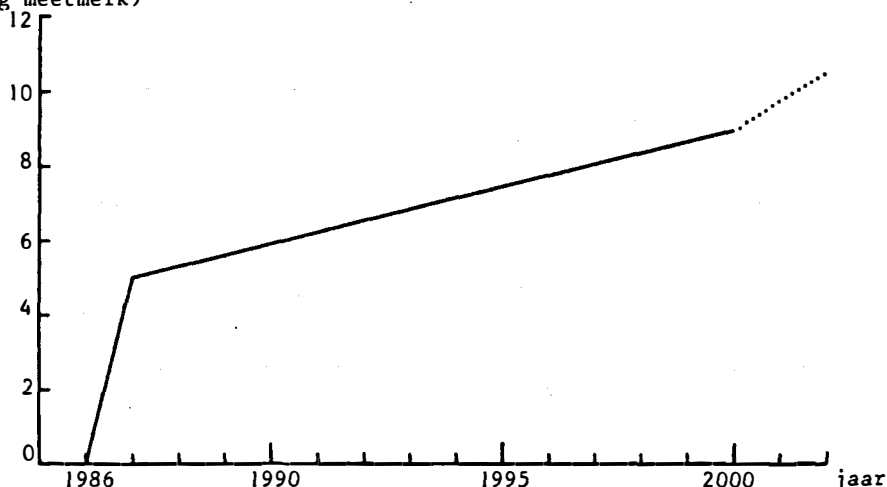
Oospronkelijk quotum/ha in kg meetmelk	Handhaving van de superheffing			Geleide- lijke af- schaffing
	geen prijsda- ling van voer	20% rvp daling	20% rvp + 10% kvp daling	
7500	3266	3239	3319	3347
10000	4118	4122	4236	4038
12500	4872	4925	5075	4655
15000	5543	5659	5846	5232
17500	6144	6336	6563	5731
20000	6686	6966	7233	6201

In figuur 9.1 is het verschil in kostprijs per liter tussen handhaving- en afschaffing van de superheffing weergegeven. De kosten per liter zullen in het geval van afschaffing van de superheffing en een gelijkblijvende totale melkproduktie in Nederland ten opzichte van 1986/87 constant blijven. Hier staat echter wel een verlaging van de opbrengsten tegenover. Het verschil in kostprijs tussen beide systemen wordt dus voornamelijk veroorzaakt door een stijging van de kostprijs in de situatie waarbij de superheffing gehandhaafd blijft. De snelle stijging tussen de jaren '86 en '87 wordt veroorzaakt door een verdere daling van het quotum met 10%. Door deze daling moeten de vaste kosten over een kleiner aantal liters worden verdeeld, waardoor de kosten per liter stijgen. Deze stijging wordt geschat op 6 cent. De investeringen die in de periode tot het jaar 2000 worden gedaan, zullen aangepast zijn aan de ingekrompen veestapel. Hierdoor zullen de extra vaste kosten per liter geleidelijk dalen tot nul. Na het jaar 2000 zullen de vaste kosten per liter niet meer dalen, zodat de totale kosten per liter weer iets toe zullen nemen.

Het verschil in de kostprijs per liter tussen de beide systemen zal na het jaar 2000 voor het grootste deel bestaan uit de rentekosten, ontstaan door quota-overdracht. Hoe het verloop van deze kosten na het jaar 2000 is valt moeilijk te voorspellen. Totdat alle quota zullen zijn overgedragen stijgen deze jaarlijkse kosten nog.

In een situatie zonder superheffing zal na het jaar 2000 de melkprijs verder moeten dalen, omdat er een potentiële produktie-uitbreiding ontstaat door voortgaande produktiviteitsstijging.

Verskil in
kostprijs
(cent per
kg meetmelk)

Figuur 9.1 Verschil in kostprijs per liter tussen handhaven (met 20% ruwvoerprijsdaling) en afschaffing van quotering; bij een oorspronkelijk quotum van 12.500 kg/ha en een melkgift van 7000 kg/koe

9.7 Conclusies

- Bij handhaving van de superheffing, in combinatie met de hoge quotaprijzen, wordt in de periode 1986 tot 2000 ruim 6 miljoen ton overgedragen. Deze hoeveelheid vertegenwoordigt een waarde van ruim 16,5 miljard gulden.
- Bij handhaving van de superheffing is de kostprijs per kg melk in 2000 ongeveer 9 cent hoger dan bij geleidelijke afschaffing van het systeem.
- Voor extensieve bedrijven is op lange termijn afschaffing van de superheffing gunstiger dan handhaven van de superheffing. Voor de overige bedrijven is handhaven gunstiger.
- Invoering van een tweeprijzensysteem zal een verschuiving van de melkproductie tot gevolg hebben. Deze verschuiving vindt plaats van de intensieve naar de extensieve bedrijven.

10. Overzicht van enkele korte en langere termijn-effecten van verschillende alternatieven

Ir. D.w. de Hoop

In de voorgaande hoofdstukken zijn diverse aspecten onderzocht, waarmee bij de afweging van de verschillende systemen rekening gehouden moet worden. De diverse aspecten of criteria die vooral een rol spelen bij de vergelijking van de systemen zijn:

1. de effecten op de bedrijfsresultaten op de korte termijn en op de langere termijn. Hierbij staat de ontwikkeling van het saldo centraal en niet die van allerlei inkomenskengetallen;
2. de langere-termijneffecten op de kostprijs van de melk;
3. de effecten op het vermogen van de veehouder die zijn bedrijf beëindigt;
4. de effecten op de flexibiliteit van de bedrijven en de mogelijkheden van de bedrijven om zich te ontwikkelen;
5. de effecten op de inkomensverdeling binnen de melkveehouderij;
6. de effecten op de regionale ontwikkelingen.

In figuur 10.1 is een score gegeven op deze criteria van elk van de hiervoor behandelde systemen, van quotaoverdracht en van plotselinge of geleidelijke afschaffing van de superheffing. Er is weergegeven in welke mate er een positief effect (+) of een negatief effect (-) verwacht wordt. Een positief effect op de ontwikkeling van de kostprijs wil zeggen dat de kostprijs zal dalen. Een positief effect op de inkomensverdeling betekent dat de verschillen in inkomens tussen grotere en kleinere of tussen intensieve en extensieve bedrijven worden verkleind. Een negatief regionaal effect geeft aan dat de melkproductie in de toch al zwakkere regio's zal dalen en dat daarmee de slechte bedrijfsstructuur in deze regio's verder zal achterblijven bij die van andere regio's. De ontwikkelingen en effecten worden vergeleken met een referentiejaar en wel 1986/87. Bij de effecten op de bedrijfsresultaten staan de saldi-ontwikkelingen (inclusief de kosten van quotaoverdracht) centraal. De ontwikkelingen van de saldi en van de arbeidsopbrengst tot en met 1986/87 zijn weergegeven in hoofdstuk 3. De gemiddelde saldi per ha en de arbeidsopbrengst van de ondernemer waren in 1986/87 hoger dan in de voorgaande jaren, zoals uit tabel 3.3 en 3.1 bleek.

In figuur 10.1 wordt dus een overzicht gegeven van de verwachte effecten van de verschillende systemen. In het kort worden hiermee de conclusies weergegeven uit de voorgaande hoofdstukken. In het hierna volgende wordt dit overzicht toegelicht. De eerste vijf systemen zijn verschillende vormen van quotaoverdracht bij handhaving van het contingenteringssysteem. De laatste twee betreffen de plotselinge en de geleidelijke afschaffing van het contingenteringssysteem.

A.1 Handhaving contingenteringssysteem met alleen quotaoverdracht gebonden aan de grond.

Op de korte termijn worden door de superheffing enkele positieve factoren verwacht die gunstig werken op de bedrijfsresultaten, zoals een verdere daling van ruwvoerkosten door inkrimping van de veestapel en een tijdelijke verhoging van de melkprijs door slinkende interventievoorraden. Op de langere termijn zal er een stabilisatie van deze prijzen optreden, maar zullen de kosten van quotaoverdracht sterk toenemen. Verwacht wordt dat vanaf 1984 tot 2000 35% van alle melk in familieverband zal worden overgedragen en 20% op de vrije markt. Bij handhaving van de superheffing zal de prijs van quota nog wel iets stijgen. Ook na het jaar 2000 zullen de kosten van quotaoverdracht nog een aantal jaren oplopen. Vooral door deze kosten van quotaoverdracht zal de kostprijs van melk op langere termijn negatief beïnvloed worden. Ook zullen de quota niet alleen naar de meest efficiënte bedrijven gaan; onder andere door het feit dat extensieve bedrijven minder willen betalen voor extra grond of de grond te ver van het bedrijf ligt of omdat vooral fiscale redenen een rol spelen bij de aankoop.

De inkomensverschillen tussen intensieve en extensieve bedrijven zullen groter worden omdat de intensieve bedrijven meer zullen profiteren van een daling van de prijs van ruwvoer en van grond. Ook zullen intensieve bedrijven meer voordelen hebben van de technologische ontwikkelingen. De kleinere bedrijven zijn gemiddeld extensiever dan de grotere.

Het systeem heeft een gunstig effect op het vermogen van de ondernemers die hun bedrijf geheel of gedeeltelijk beëindigen.

De flexibiliteit van de bedrijven ten opzichte van allerlei nieuwe technische ontwikkelingen zal voor een groot deel van de bedrijven steeds geringer worden. Steeds meer bedrijven zullen in een situatie komen van ruwvoeroverschot. Een deel van de bedrijven zal wel kunnen vergroten door quota-aankoop.

Er wordt slechts een geringe regionale verschuiving van melkquota verwacht, doordat de quotahandel met grond overwegend binnen de regio zal plaatshebben.

A.2 Als 1, maar met gestaffelde afroaming van quota bij aankoop afhankelijk van de hoogte van het bedrijfsquotum.

Met een systeem van gestaffelde afroaming zullen meer kleinere bedrijven mogelijkheden krijgen om quota aan te kopen. Daarom zullen de inkomensverschillen wat kleiner zijn dan in systeem A1. De kostprijs zal ook wat minder negatief beïnvloed worden doordat de quotaprijs iets lager zal zijn en de afgeroomde quota om niet aan de bedrijven toegewezen kan worden. Een negatief effect op de kostprijs zal zijn dat efficiënte grotere bedrijven minder quota zullen kopen.

A.3 Als 1 plus de mogelijkheid tot het leasen van quota.

Bij een leasestelsel zijn bedrijven door een grotere flexibiliteit beter in staat om quota, zonder grond, te huren en om quota te verhuren en de grond te behouden. Vooral efficiënte extensievere bedrijven zullen dan meer op de markt zijn om quota te huren. Door het leasestelsel zullen er verschillende invloeden zijn op de kostprijs. Enerzijds zal de kostprijs gunstig beïnvloed worden doordat de vrijkomende quota meer naar bedrijven zullen gaan die deze laatste liters tegen een lage kostprijs kunnen produceren. Nadelige effecten op de kostprijs zijn anderzijds:

- een geringe stijging van de quotaprijs door een geringer aanbod voor verkoop van quota; wel zal op korte termijn het totale aanbod (verkoop + verhuur) sterker stijgen;
- in gebieden met gunstige alternatieve produktiemogelijkheden zal meer grond de melkveehouderijsector verlaten,
- een geringe afname van de vereveningsmogelijkheden door een afname van de onderschrijving.

Verwacht wordt dat de kostprijs ten opzichte van een situatie met alleen quotaoverdracht gebonden aan grond slechts iets hoger zal zijn. Er wordt dan ook een ongeveer gelijk negatief effect verwacht op de kostprijs en de bedrijfsresultaten op langere termijn.

De inkomensverschillen tussen extensieve en intensieve bedrijven zal wel verkleind worden doordat extensieve bedrijven meer mogelijkheden hebben om extra quota zonder grond te verkrijgen.

Een leasestelsel heeft voor bedrijven die geheel of gedeeltelijk stoppen positieve effecten daar de quotaprijs nog iets zal stijgen en het ook belastingtechnische voordelen kan hebben om jaarlijks vergoedingen te krijgen bij verhuur van quota. In Engeland en Wales, waar het leasestelsel al enkele jaren wordt toegepast, vinden er slechts geringe verschuivingen van melk tussen regio's plaats. Ook in Nederland worden geen grote verschuivingen verwacht. De vraag binnen elke regio zal steeds groter zijn dan het aanbod van quota. Dit kan echter nog wel betekenen dat er een verschuiving optreedt naar regio's met relatief veel efficiënte extensieve bedrijven. Deze bedrijven kunnen, door de lagere kostprijs van de laatste liters, meer betalen. Dit hoeft nog geen negatief regionaal effect te zijn als quota uit intensieve gebieden verschuiven naar extensieve gebieden. Het verdwijnen van melk uit regio's met een relatief slechtere bedrijfsstructuur zal wel een nadelig effect zijn. Het Westelijk Weidegebied en het Centraal Zandgebied zijn regio's met een relatief slechte bedrijfsstructuur waar tot het jaar 2000 veel quota vrij zullen komen. In het Westelijk Weidegebied zijn er relatief weinig alternatieve mogelijkheden voor de grond zodat daar meer quota met grond verkocht zullen worden en de vraag relatief sterk zal zijn mede doordat ook de bedrijven vrij extensief zijn. Er

wordt dan ook voor dit gebied weinig verschuiving verwacht. Voor het Centraal Zandgebied wordt wel verwacht dat er melk uit deze regio zal verdwijnen, doordat bovengenoemde kenmerken minder gelden.

A.4 Afschaffen vrije quotaoverdracht, alleen een centrale opkoopregeling met toewijzing van quota evenredig met het huidige quotum.

De mogelijkheid van bedrijven om extra quota aan te kopen is wel tot nul gereduceerd in zo'n systeem. Wel zullen alle blijvende bedrijven extra quota gratis of tegen een veel lagere prijs toegewezen krijgen afhankelijk van de mate waarin aan de centrale opkoopregeling wordt deelgenomen. Op korte termijn zal het aanbod waarschijnlijk wat lager zijn; op langere termijn zullen er weinig verschillen zijn met andere systemen van quotaoverdracht.

Er zijn zowel positieve als negatieve effecten op de kostprijs. Positieve effecten zijn dat de quotakosten bij familieoverdracht gering zullen zijn en dat alle bedrijven tegen zeer geringe kosten kunnen profiteren van de vrijgekomen quota. Negatieve effecten zijn dat de quota niet alleen naar de meest efficiënte bedrijven zullen gaan en dat er relatief meer vrijgekomen grond zonder quota de melkveehouderijsector zal verlaten. Verwacht mag worden dat de kostprijs en daarmee ook de bedrijfsresultaten gunstiger zullen zijn dan bij systeem 1 (overdracht gebonden aan de grond).

De inkomensverschillen tussen grotere en kleinere bedrijven zullen wat kleiner worden doordat ook de kleinere bedrijven extra quota krijgen.

A.5 Afschaffen vrije quotaoverdracht plus toewijzen afhankelijk van bedrijfsgrootte en intensiteit.

In tegenstelling tot het voorgaande systeem zullen de extensievere en kleinere bedrijven relatief meer van de vrijkomende quota toegewezen krijgen dan de grotere. Achtergrond van dit systeem is dat de extensieve en de kleinere bedrijven in een contingententeringssysteem relatief sterker benadeeld worden.

Duidelijk is dat in zo'n systeem de inkomensverschillen kleiner zullen worden. De kostprijs van de melk zal in vergelijking met systeem A4 iets ongunstiger worden doordat op termijn de afname van het aantal bedrijven geringer zal zijn. Als de quota vooral toegewezen worden aan extensieve bedrijven kan dit negatieve effect beperkt blijven doordat extensieve bedrijven gemiddeld de laatste liters tegen een lagere prijs produceren dan de intensieve.

B. Op korte termijn afschaffen van het contingenteringssysteem, gepaard gaande met forse prijsverlaging om produktie weinig te laten stijgen.

Om dit systeem te kunnen toepassen zal de melkprijs zeer fors moeten dalen; geschat wordt met ongeveer 30%. De daling van het aanbod en de stijging van de vraag door een prijsdaling van de melk is op korte termijn namelijk vrij gering. Ook is er nog vrij veel onbenutte capaciteit, vooral van de stal, zodat de produktie fors kan stijgen. Op langere termijn zullen het aanbod, en de vraag en de produktiecapaciteit zich veel meer aanpassen aan een verlaging van de melkprijs. Zo'n systeem van plotselinge afschaffing zal dan ook desastreuze effecten hebben op de bedrijfsresultaten in de melkveehouderij op korte termijn, zodat veel bedrijven in financiële moeilijkheden komen. Op de langere termijn zal de kostprijs sterk dalen, door aanpassing van de produktiecapaciteit en door een versnelde beëindiging van een aantal bedrijven.

C. Geleidelijke afschaffen van het contingenteringssysteem met een geleidelijke daling van de gemiddelde melkprijs.

In dit voorstel wordt gewerkt met een tweeprijzen systeem. Jaarlijks krijgt een steeds groter deel van het quotum een relatief lage prijs. Dit heeft tot doel dat in het jaar 2000 de gemiddelde melkprijs zover gedaald is dat overgegaan kan worden tot een vrij marktsysteem, waarbij de produktie niet verder wordt uitgebreid dan de vraagtoename. Dit systeem heeft als voordeel dat de prijs op korte termijn niet (te) sterk verlaagd behoeft te worden. Op de langere termijn zijn er geen hoge kosten voor quotaoverdracht, hetgeen de kostprijs van melk sterk negatief beïnvloedt. Ondanks het feit dat de prijselasticiteit van het aanbod en van de vraag op langere termijn hoger is dan op de korte termijn wordt geschat dat de prijs in het jaar 2000 toch nog 20% lager moet zijn. Dit leidt echter niet tot zo'n desastreuze ontwikkeling van de bedrijfsresultaten als bij plotselinge afschaffing, omdat de bedrijven zich nu geleidelijk aan dit prijspeil zullen aanpassen en er tot het jaar 2000 een flinke produktiviteitsstijging verwacht mag worden. De bedrijfsresultaten (saldo per ha) zullen alleen voor de extensieve bedrijven iets gunstiger zijn, en voor de overige bedrijven ongunstiger dan bij handhaving van het contingenteringssysteem met quotaoverdracht gebonden aan de grond. Gemiddeld voor de melkveehouderij zal er een kleine daling zijn ten opzichte van dat systeem. Wel kan de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten van individuele bedrijven sterk verschillen bij beide systemen. Voor startende ondernemers zal een geleidelijke afschaffing voordelen hebben terwijl bedrijven die voor het jaar 2000 niet worden opgevolgd er nadelen van zullen ondervinden. Voor laatstgenoemde bedrijven stijgt de kostprijs door quotumoverdracht bij opvolging pas na

het jaar 2000. Bij handhaving van de superheffing zal de kostprijs door quotaoverdracht verder gaan verschillen met de situatie bij een vrije markt. In een vrije marktsituatie zal echter de prijs van melk jaarlijks verder moeten dalen omdat door de technologische ontwikkelingen een verschuiving van de aanbodcurve van 4% zal optreden. Bij handhaving van de contingentering is gerekend met een gelijkblijvende vraag in het jaar 2000. Mogelijk zal de vraag teruglopen door de komst van zuivelvervangers. Door een forse prijsdaling van de melk bij afschaffing van het contingenteringssysteem zal de markt voor zuivelvervangers geringer zijn. Als hiermee rekening wordt gehouden zullen de verschillen in bedrijfsresultaten geringer worden en ongeveer op hetzelfde niveau komen.

De geleidelijke afschaffing van de superheffing heeft dus een negatief effect op de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten zowel op korte als de langere termijn. Wel zal de kostprijs flink dalen evenals de prijs voor de consumenten. De verkoopwaarde van een bedrijf dat wordt beeindigd zal sterk dalen door dit systeem, hetgeen een sterk nadelig effect heeft op het vermogen.

Door het systeem zullen waarschijnlijk extensievere bedrijven met hoge melkgiften per koe hun produktie tegen een lage prijs uitbreiden en intensieve bedrijven zullen hun produktie gaan inkrimpen. Dit zal de inkomensverschillen verkleinen en een positief effect hebben op de regionale ontwikkeling.

Systemen

Criteria

	Effect op bedrijfsresultaten (saldo-ontwikkeling)	Langere termijn- effect op kost- prijs van de melk	Effect op inkomensverdeling	Effect op Flexibiliteit van de veehouder bedrijven	Effecten op regionale ontwikkeling
	op korte termijn	op langere termijn			
A. Handhaving van contingen-tering met quota-overdracht:					
-1 gebonden aan de grond	+	-	-	+	0
-2 als 1 met Gestaffelde afroaming	+	-/o	-	0	0
-3 als 1 met leasen	+	-	0	++	-
-4 afschaffen vrije quota-overdracht	+	0	0	-	0
-5 als 4 + toewijzen afhankelijk van intensiviteit en bedrijfsagrootte	+	0	-/o	++	+
B. Op korte termijn afschaffen van contingen-teringssysteem + forse prijsverlaging					
	--	-	++	--	0
C. Geleidelijke afschaffen van contingen-teringssysteem met geleidelijke daling van melkprijs					
	-	--/o	++	+	+

Figuur 10.1 Positieve en negatieve effecten op diverse criteria bij verschillende vormen van quotaoverdracht en bij plotselinge en geleidelijke afschaffing van het contingen-teringssysteem: + is een positief en - een negatief effect en o is gelijkblijvend ten opzichte van de situatie 1986/87. Een extra + of - geeft een sterker positief resp. negatief effect aan.

Literatuur

Bruchem, C. van
Effect quotaregeling op prijsontwikkeling moeilijk te meten
Boerderij/Veehouderij 73 (1988) 28

Daatselaar, C.H.G.
De invloed van de melkgift op het saldo per koe
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1988
Publikatie 3.13

Farm Business Data
Department of Agricultural Economics & Management
University of Reading, 1987

Giessen, L.B. van der (red.)
Economische en structurele gevolgen van de superheffing
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1985
Mededeling 336

Meester, G., A.J. Oskam
Analyse van de wereldvraag naar zuivelprodukten uit de de EG
Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1983
Onderzoeksverslag nr. 2

Meester, G., D. Strijker
Het Europese Landbouwbeleid voorbij de scheidslijn van zelfvoor-
ziening
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1985
V46 1985

Milk Marketing Board
Milk Quotas - The first three years
z.p., november 1987

Milk Marketing Board
The management of quotas in 1987/88
z.p., 1988

Murphy, M.C.
Report on farming in the eastern counties of England 1986/87
Cambridge University, 1988

Oskam, A.J.
Modelvorming bij het zuivelbeleid van de Europese gemeenschap
Amsterdam, Rijks Universiteit van Amsterdam, 1988

LITERATUUR (vervolg)

Oskam, A.J. et al.

De superheffing - is er een alternatief?

Wageningen, Landbouw Universiteit, 1987

Wageningse economische studies 5

Poppe, K.J. (red.)

Van bedrijfsuitkomsten tot financiële positie (BEF)

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1988

Periodieke rapportage 13-86/87

Bundeling van notities over economische en regionale effecten van diverse vormen van quotaoverdracht of leasen van quota, over effecten van het handhaven of (geleidelijk) afschaffen van het quotasysteem. De bundel beperkt zich tot effecten voor de Nederlandse melkveehouderij. Hierbij komen de volgende aspecten aan de orde: de korte en langere, termijn ontwikkelingen van de bedrijfsresultaten en de kostprijs van de melk, de inkomensverdeling, vermogensontwikkeling, flexibiliteit van de bedrijven en de regionale ontwikkelingen. Er is ook een korte schets gegeven van effecten van overdracht en leasen van quota in Engeland en Wales.

Prijs f 20,25

Landbouw-Economisch Instituut
Postbus 29703 2502 LS DEN HAAG
Tel. (070)614161
Postrekening 412235

ISBN 90-5242-035-1